

ՅԱԿՈՒ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Վա՛խ, կինե՛ր, կինե՛ր

Անցեալ շաբաթ յիշած տոնուս գլեց-անցաւ Կանանց միջազգային տօնը: Ի՞նչ Ս. Սարգիս, ի՞նչ Ս. Վարդան, երբ կայ տօնը Հայոց աշխարհի փափկասուն տիկնանց:

Երեւանը ծաղիկներու ծով դարձած էր, ամէն կողմ ծաղկավաճառներ, ամէն կողմ ծաղկեփունջեր ու գեղարուեստական ծաղկայարդարումներով ծաղկեկողովներ ու ծաղկամաններ. մէկ-հասիկները՝ Պասանիներուն, փնջիկները՝ Երիտասարդներուն, սովորական ծաղկեկողովները՝ կիններուն, իսկ փարթամները՝ սիրուիներուն...

Երեւանը տօնական զգեստաւորումով էր, ամէն մարդու ձեռքին ծաղիկ կար: Թունանեան փողոցի բերնին դար բռնած էին երիտասարդները, վարչապետը ծաղկեկողով մը թեւին անցուցած՝ անցողի կիններուն ու աղջիկներուն փնջիկներ կը նուիրէր: Մայթին նսած ութսունամեայ տատիկ մը, ափն ու բերանը բաց, կը դիտէ անցուցարձը. այնքան տարած է, որ կը ճանաչուի ափին մէջ մանրուր մը սահեցնողին յանկերգուած իր բարեմադրանքը կրկնել:

Անդին, ժողիսը դեմքին, անելը մէկ ձեռքին, սելֆի ֆոնով փաթեթաւ վարդ մը միւս ձեռքին, կեցած է բակի հաւաքարար կիցը, որովհետեւ վարդ տուողը նկար է զինք. նկարը ֆէյսթուք միտի դրոյ: Կանանց տօնն է, կը թուի ուրախ է, որ զինք չեն մոռցած, թէւ հաւանաբար միտի ցանկար, որ այդ վարդին փոխարէն՝ անոր տուած դրամը սահեցնէին գրողանը, որ մտակայ փուռը երթար ու նախաճաշ մը ընէր:

Ու դարձեալ կը հնչեն յանկերգի նման՝ տղամարդոց հաւասար իրաւունք ունենալու յայտանշանները: Կը զարմանան ու փչ մըն ալ կը զայրանան. ի՞նչ իրաւունքի մասին է, ո՞ր աստիճան մէջ ձեր իրաւունքները անտեսուած են: Աշխարհի բոլոր աստիճաններուն մէջ ալ տեղ ունեցա՞ք ամենահամեստ դասերուն միջին վարչապետ ու նախագահ, դեռ ի՞նչ կրկնէ:

Ժամանակին գրեցի, որ Հայաստանի մէջ կիները հիմնարկներու, դպրոցներու, գրադարաններու, թանգարաններու ու դեռ շատ մը տեղերու դաստիարակումը մտ չուր իրենք զրամած են:

Հաւասար իրաւունքով ուրեմն տասնութ տարեկան թեւակոխելուն զինծառայութեան կանչովի, թէ՛ հանրակառններուն մէջ ձեր աթոռը զիջի՞ք տղամարդոց, կամ՝ ամուսնութեան առաջարկ ընելու համար դուք տղամարդուն ձեռքը խնդրէք...

Թող Երզնի այս տօնն ու դառնայ տղամարդոց տօն, կանայք վազեն ծաղիկ ու նուէրներ գնելու եւ հագուելու իրենց ամուսիններն ու սիրածները: Կը համաձայնի՞ք, կանայք:

Հանրային ռազմարկի հաղորդումներէն մէկուն միջոցով կանանց եղունգներն էին... Թէ՛ այդ եղունգները որքանով կը գրաւեն տղամարդիկը: Իսկապէս շատ լուրջ եւ հրատապ հարց է, որուն մասին մասնագետներու կարծիք լսելու է, այնքան ասեմ, որ այդ եղունգները տղամարդոց կողմէ կը շարունակուին նկատուիլ որովհետեւ սառը զէմ, իրենց մագիլանման երկարութեամբ ու կտրուքեամբ, հակառակ կանանց, որոնք իրենց եղունգները գեղանկարներու կը վերածեն, անոնց վրայ, կամ փակցուած կեղծերուն վրայ բազմաշաւակ զարդանախեր ու նկարներ գեղեցիկով: Մարմնի վրայ տեղ չմնաց որ զարդարուիք շոտով, ներկով ու դաջուածով, մնաց որ զարդարեն նաեւ թաթիկները, բնականն ու արհեստականը:

Ասուած իմ, այս բոլոր ճիգերը տղամարդոց գրաւելու համար է, թէ՛ իրենց թերութիւնները ծածկելու: Իր նկարագրով ու զարգացումով հարուստ աղջիկ մը, կամ կին մը, կը կասածիմ որ այս միջոցներուն դիմէ:

Միով բանիւ, Կանանց տօնը իսկապէս շատուծի մէջ դրաւ երկիրը, ծաղկավաճառներէն, նուէրի խանութներէն, սրահներէն, ճաշարաններէն, զբոսայգիներէն, անոնց յաճախողներէն ու գնորդներէն զատ շատուծի մէջ էին յայտնաբերուածները, նուազախումբերը, հեռախոսի խօսակցները, դերասանները, ու նաեւ ոմանց՝ ձեռքերը... «Տաղանդաւոր» ձեռքերը, որոնք փոխադրակառններու մէջ ասոր-անոր գրողներն ու յայտնակները կ'այցելէին, ինչպէս յայտնուեցաւ ինծի ալ ու մէկ վայրկեանի մէջ ի չիք եղաւ դրամադրանակ... Միտե՛ք ըսի՛ք՝ երեւի իր սիրածին ծաղիկ կրկնէ գնել ու դրամ չունէր:

Կանայք, սիրելի կանայք, մի փորձէ՛ք տղամարդոց նմանիլ, մի կորսնցնէ՛ք ձեր կանացիութիւնը, մի գրկէ՛ք աշխարհը ձեր հոգեդարար ներկայութեան: Առանց ձեզի տղամարդիկ ի՞նչ միտք ընեն:

Հանդիպում-մտաբերական հայ-իրանական հարաբերությունների շուրջ

ԳԵՎՈՐԳ ԳՅՈՒՆՈՒՄՅԱՆ

Հայ-իրանական հարաբերությունները հազվադեպ են հրատարակային մտայնության առարկա դառնում մեզանում: Թերեւս բացառություն էր մայիսի շաբաթ վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանի Թեհրան կատարած պատգամական այցը, որի ընթացքում եղան որոշ հրատարակումներ ու մեկնաբանություններ, այն էլ՝ առավելաբար հեռուստատեսային: Սակայն բազմաթիվ հարցեր մնացին չմեկնաբանված, չլուսաբանված: Ահա այդ նպատակով էր, որ «Ազգ»-ի խմբագրությունը, շարունակելով հրատարակային մտայնությունների ավանդույթը, մարտի 13-ի կեսօրին, Թեհրան կենտրոնի մեծ դահլիճում կազմակերպել էր մասնագիտական լայն մտայնություն «Կլոր-սեղան» ձևաչափով, մասնակցությամբ հայտնի իրանագետների եւ ֆաղափագետների:

Ողջույնի խոսքով հանդես եկավ «Ազգ» թերթի խմբագիր, Ռամկավար Ազատական կուսակցության Կենտրոնական վարչության անդամ Գե-

վարդ չի խզվել ողջ ժամանակահատվածում:

«Զմայած, հանուն արդարության մեծ է նշան, որ որքան էլ Իրանը մեզ համար առաջնային թեմա է լինի, մենք նրա համար նույն մասնակցությունը չունենք», ասաց բանախոսը: Նա միաժամանակ շեշտեց, որ վարչապետ Փաշինյանի՝ Իրան կատարած

հետաքննարկական այն փաստը, որ հեղինակների ժամանակը վրացական է էլեկտրական էներգիայի ավելցուկ, որը կարելի է Հայաստանի վրայով վաճառել դրա խիստ կարիք ունեցող Իրանին:

Նա խոսեց նաեւ Մեդրու ՀԷԿ-ի մասին, որն արդեն երկար ժամանակ

Կոր Ավետիսյանը: Նա ընդգծեց, որ հաճախ մենք արտաքին ֆաղափագետներով մտայնություն դաստիարակում ենք կարողանում կարելու մեզ համար առաջնայինը: «Տարօրինակ վիճակ է, որ մենք մեր հարեանով փչ ենք հետաքննարկում ու զբաղվում: Մենք սիրում ենք դեղի աշխարհի ծայրերը մայել՝ մոռանալով մեր մոտիկ հարեաններին, այս դարազայում՝ մեր բարեկամ երկիր Իրանին»:

Այնուհետեւ ժամանակահատվածում համաձայն էսկուրսով ներկայացրեց ողջունեց ՌԱԿ Կենտրոնական վարչության անդամ, ժամանակահատվածում, դոկտոր Սուրեն Սարգսյանը: Նա էլ կարեւորելով հայ-իրանական հարաբերությունները, ընդգծեց, որ անկախ ժամանակահատվածում սարքեր Երզնաներում եղած ընդհարումներից, հայերն ու իրանացիները միջոց են հարաբերություններ են ունեցել միմյանց հետ: Ս. Սարգսյանը մասնավորապես ընդգծեց Արցախի հարցում Իրանի ողջունելի՝ անկողնակալ դիրքորոշումը. «Արցախի հարցում Իրանը միշտ արդար ու անկողնակալ է եղել, սա կարելու փաստ է», ասաց նա:

Զննարկամանը, որպէս բանախոսներ, զեկուցողներ մասնակցում էին Երեւանի ժամանակահատվածում Արեւելագիտության ֆակուլտետի դասախոսներ՝ Պոպ. Գոհար Իսկանդարյանն ու Պոպ. Արմեն Մանվելյանը: Իր խոսքում Գոհար Իսկանդարյանը նշեց, որ Հայաստանն ու Իրանը ունեցել են թե՛ ազգային, թե՛ ազգային հարաբերությունների Երզնան, բայց երբեք

այցի ժամանակ մասնակցում են նաեւ երկրի հոգեւոր առաջնորդը, ով այնքան էլ հակված չէ փրստոյա թեմային ղեկավարների ու հոգեւոր առաջնորդների հետ հանդիպելուն, Իսկանդարյանը նշեց, որ սա շատ կարեւոր փաստ է:

Զարգացող գործիչ Գառնիկ Իսախանյանը բանախոսին հարց տվեց, թե՛ բացի բարձր ֆաղափագետ հանդիպումներից ու համագործակցություններից, ուրիշ ո՞ր ոլորտներում հայ-իրանական հարաբերություններ կան, նկատի ունենալով ոչ թե՛ սակայն ոլորտները:

«Եթե ասած, հարաբերությունները փչ չեն, օրինակ՝ մենք ազգային համագործակցում ենք գիտահետազոտային աստիճանում, ինչու չէ՞ նաեւ ռազմական: Վերջինը ես կարողացել եմ ձեռնարկել, որքանով բացվել են մեր ՊՆ արխիվները: Մենք համագործակցում ենք նաեւ առողջապահության ոլորտում, որն օր օրի մեծ առաջընթաց է գրանցում», ժամանակահատվածում Գոհար Իսկանդարյանը:

Երկրորդ բանախոսը՝ Արմեն Մանվելյանը, ավելի շատ խոսեց հայ-իրանական էներգետիկ հարաբերությունների մասին: Նա մասնավորապէս կարեւորեց զագի սակագինի խնդիրը, որը շատ կարեւոր է մեզ համար: Մանվելյանը փաստեց, որ աղագետները նաեւ, որ եթե մենք կարողանանք ստեղծված իրավիճակը ճիշտ գնահատել ու գիտակցված փայլեք անել, ապա կարող ենք դառնալ տարանջիկ երկիր, ի մեջ այլոց նշելով

կարոն է օր առաջ շահագործման: ՀԷԿ-ի հետաձգումներն էլ Մանվելյանը կարեւոր էր համարում վրա գործարկող միջազգային ժամանակացույցների հետ:

«Գառնիկ չէ, որ երբ Իրանի վրա միջազգային ճնշումներն ուժեղանում են, այդ ժամանակահատվածում սկսում է փչ գունդներ սրամաղրէլ հարեւան թեմային, որից մեկն էլ Մեդրու ՀԷԿ-ն է», ասաց բանախոսը:

Զննարկման ժամանակ մի շաբաթ կարելու դիտարկումներով հանդես եկավ նաեւ ֆաղափագետ Սեդրէյ Շաֆարյանը: Շարունակելով Շաֆարյանին, խոսեց նաեւ հայտնի վերլուծաբան, ժամանակահատվածում Իրանում ՀՀ դեսպանատանը աշխատած դիվանագետ Արամ Սաֆարյանը, որ ներկայումս ուժադրությունը հրավիրեց հայ-իրանական շաբաթային ֆաղափագիտական հարաբերությունների վրա: Նա գտավ, որ այսօր մեր երկիր Իրանի ֆաղափագիտների մոտեւ նվազել է.

«Նրանք հիմա Վրաստան են գնում, որովհետեւ այնտեղ ամեն ինչ ավելի է ժամ է, իսկ մեզ մոտ՝ սարսափելի թանկ: Նույն արագությամբ դասարկվում է նաեւ Իրանի հայ համայնքը: Մասնակցում են լուրջ մոտեցումներ յայտնաբերող խմբիկներ են», ասաց Սաֆարյանը:

Զննարկումն ամփոփեց Սուրեն Սարգսյանը, շնորհակալություն հայտնելով ներկայացրած մասնակցներին, նորություններով ու նոր գաղափարներով կիսվելու համար:

⇒ **1** Սակայն Արցախի հարցի շուրջ այժմյան իրադրությունը ցույց է տալիս, որ եւրոպական ու մյուս (ասեմբլ՝ ԱՄՆ-ի եւ այլն) ուղղություններով էլ ընկալել են բացվածը, ու հավանաբար դա էլ է դեր խաղում Արցախի հարցի բանակցությունների նոր խթանման համար: Կողմեր կան, որոնց ձեռք է տալիս փոքր հարցերը լուծած-թեթևացրած մտնել սարածաբանային մեծ փոփոխությունների ժամանակագրության: Սակայն հայերիս համար միզուցե ձեռնու լինել ժամանակ ցահեղը դեռ: Փորձագիտական եւ դիվանագիտական օրջանակների համադրված հաշվարկերի արդյունքում դեռ է վեր հանվի՝ հայերիս այս դաշինը հարկավոր է գլխավոր խրվելը դարաբաղյան բանակցությունների նոր փուլի մեջ, թե՛ լավ կլինի գոնե մի տարով եւս ժամանակ ցահեղը, մինչեւ տեսնենք, թե ուր է գնում մեծ խաղացողների մտքի թելը: Մանավանդ՝ Թուրքիային դաս տալ ցանկացողների թիվը ժա-

բանման անհրաժեշտություն կա, քանի որ Արքեջանի մեկնաբանություններն այդ սկզբունքների վերաբերյալ հայկական կողմի համար ընդունելի չեն: Հասկանալի է, որ դեռ տեղի դրամի սեղիք չհասնել է, որդեգրված է սարքեր մեկնաբանությունների: Այս առաջարկից հետո հաղթանակ վերլուծականներ գրվեցին, թե փաստորեն Փաշինյանը չեղյալ է հայտարարում Մարդիկան սկզբունքները եւ նոր առաջարկների անհրաժեշտության դուռ բացում: Հայաստանի ԱԳ նախարար **Զոհրաբ Մնացականյանը**, սակայն, ավելի ուժ ձգեց՝ խոսքը դարձրեց անհրաժեշտ, հստակեցրեց մասին է, ոչ թե վերանայման: Այսպիսով՝ Ստեփանակերտում Փաշինյանը առաջարկում էր երկու բան՝ Արցախին մասնակից դարձնել բանակցություններին եւ ավելի հստակեցնել բանակցային առաջարկները, կա նաեւ երրորդ՝ խաղաղության դաստիարակում նաեւ Արքեջանին, այսինքն՝ Հայաստանը դեռ է

բերակ, որը ոչինչ չի երաշխավորում, Արցախի կարգավիճակը թողնելով աղաքային: Ստեփանակերտյան միտք սրբագրում է հայկական կողմի մոտեցումը եւ ուղեւորում համաձայնագրահանրին՝ հստակեցրեց սկզբունքները, հետո կխոսենք: Հաշվարկված է այս մոտեցումը, դիվանագիտորեն արդարացված, թե՛, այնուամենայնիվ, դասական փորձառության արդյունք՝ դեռ վաղ է ասելը: Փաշինյանի ելույթն առհասարակ հակասական գնահատականների արժանացավ ընդդիմադիրների կողմից՝ ամենահամադարձակ, բայց... (Առոյսյան), լրիվ մեր ուզածը չէր (Շառուկյան), մտահոգիչ («Լուսավոր Հայաստան» եւ ՀՀԴ), ընդ որում՝ սարքեր կերպ է ընկալվել նաեւ Մարդիկան սկզբունքների մասին Փաշինյանի ասածը: մի մասը համարում է, որ այդպիսով Միճակի խմբին առաջարկվում է նոր առաջարկներ ձեռնարկել, մյուս մասին՝ որ, ընդհակառակը, Փաշինյանը չի

Հառաջ-Հառաջ պոռալով Օպերան ազատում են... Եւ-Եւ երթալով

Մարտի 13-ից սկսվել են Օպերայի հարակից այգում տեղակայված սրճարանների աղանձսածման աշխատանքները: Ինչպես ենթադրվում էր, աշխատանքներն առանց միջադեպերի չեն ընթանում, չնայած նրան, որ դեռ ամիսներ առաջ ֆաղափարտարանը գրավոր ծանուցել էր՝ խնդրելով ազատել սրճարանը: Հենց մարտի 13-ին, առավոտյան, բախվել են ֆաղափարտարանի աշխատակիցներն ու սեղի սրճարանատերերն՝ իրենց աշխատակիցներով: Մարտի 14-ին վիճակն ավելի է բարդացել, ֆաղափարտարանի աշխատակիցներին հաջողվել էր աղանձսածել սրճարաններից մեկը: Իրավիճակն այնքան էր լարվել, որ սրճարանատերերն ու նրանց համախոհները փակել էին Մաշտոցի դղիցա-Թումանյան փողոց խաչմերուկը՝ հայտարարելով մտացույց: Նոսիկանության հատուկ ստորաբաժաններին հաջողվել է ազատել փողոցը: զործողությունների ընթացքում մի շարք ֆաղափարտարաններ են ենթարկվել նոսիկանության սարքեր բաժանմունքների: Բախումից մոտ մեկ ժամ հետո աղանձսածող ռեյտինգային հեռացել է սրճարանից, սակայն լսելով ֆաղափարտարանի ու Կենտրոն վարչական շրջանի ղեկավարի կոչ

ձեռակերտումները, դարձ է դառնում, որ վերջիններս հակված չեն սեղի տալու սրճարանատերերին: Մասնավորապես ֆաղափարտարանի շայկ Մարտիկանը իր ֆեյսբուքյան էջում գրում է.

«Այսօր մենք ի կատար ենք ածում երկար տարիների մեր երազանքը՝ ազատագրում ենք Օպերայի շրջակայքը եւ հետքերում մեկնաբանային օջախի մթնոլորտը»:

Կենտրոն վարչական շրջանի ղեկավարն էլ իր հերթին հայտարարել է, որ սեղի չեն տալու սրճարանատերերի ու, իր ձեռակերտմամբ, մի ֆանի տասնյակ ֆաղափարտարանից հանջներին:

Ցավով արժի, ինչպես բոլոր ժամանակներում, այնպես էլ հիմա, զործողություններն իրականացնում են կամայականության դաշտում: Հայտարարություններից դարձավ, որ չեն աղանձսածվելու այնպիսի սրճարաններ, որոնք չեն միտք հրադարձվել զուտ աղանձսածման համար: Միճակի խմբի համաձայնագրահանրի հետ՝ հայկական կողմի մոտեցումները ճգնաժամ էին հետազայում միասնական կարծիքներ կայացնելու միտքով: Այնպես որ՝ միզուցե չեղեկացված ֆաղափարտարանն ու լրասվական շրջանակներն են լվից ուղտ սարմուն:

Եթե իրենք իրենց ամուսններով կոչեցին, ապա այն դեպքում, երբ Փաշինյանի՝ Արցախը բանակցային սեղան վերադարձնելու առաջարկը, ինչպես նաեւ ինքնուրույն սկզբունքները Արքեջանի համար անընդունելի են, ի վերջո Ալիեւի հետ հանդիման մյուս կարծես թե չկա: Սակայն բանակցելը միտք ձիտ է, չբանակցելու համարժեքը դաստիարակում է, իսկ Հայաստանը խաղաղության կողմնակից է: Ինչպես Արցախի նախագահի մամուլ խոսնակ **Դավիթ Բաբայանն** է ասում՝ կառուցողականության ամենաբարձր դրսևորում է, որ Հայաստանն այս դայմաններում Եւրոմակելու է բանակցությունները:

Տեսնենք, թե ինչ զարգացումներ կհաջողեն. մամուլումն՝ անգամ ընդդիմադիրներն են վարչապետ Փաշինյանին հաջողություն մաղթում առաջիկա հանդիմանը:

Հ.Գ. Ի դեպ՝ հետաքրքիր է այն արտահայտությունը, թե ստեփանակերտյան միտք օրերին Արցախում էր Սերժ Սարգսյանը եւ ակտիվ Եւրոմակելու ներքին Արցախի իշխանությունների հետ:

Հ.Գ. Ի դեպ՝ հետաքրքիր է այն արտահայտությունը, թե ստեփանակերտյան միտք օրերին Արցախում էր Սերժ Սարգսյանը եւ ակտիվ Եւրոմակելու ներքին Արցախի իշխանությունների հետ:

Սա այն դեպքն է, երբ կարելի է մի դասկերպվոր համեմատությամբ ակնառու դարձնել վիճակը՝ դեպքայինը համեմատելով կոկորդում հիվանդություն ունեցողի հետ, որի հիվանդությունը բուժելու ու նորմալ ձանադարհով սննդի ընդունումը կարգավորելու փոխարեն՝ դեղի տալու սննդի ընդունման խողովակ եւ ամրակցում հենց կոկորդում հակաձից: Այ հարգելիներս, դիտել վերջապես բուժվե՞նք ու ազատվե՞նք այդ խողովակից, թե ոչ՝ օմերայի այգին վերադարձնենք երեւանցուն, նույն երեւանցուն ազատվե՞նք ամեն ընթացիկ հիմքերը խախտող խաղանդությունից, թե հիվանդ մարմնի անբնական սնուցումն ստասարկող աշխատանքների մասին մտածենք: Այդ աշխատանքների տեղը թող մտածենք երեւանցուն եւ ուրիշ դժբախտության հաշվին չաշխատող նոր բիզնեսի, այդպես աշխատանքները դադարեցնելու մասին, մենք էլ կազատվենք օմերային այգին առեւտրային տարած դարձնելու մտայնությունից եւ ուզած կայքը բացելիս աչք ու բերան խցկվող խաղանային գովազդից:

Չբանակցելու համարժեքը դաստիարակում է

մանակի հետ աճում է՝ օրեր տվոր-խորհրդարանի դաստիարակների գերակշիռ մասն, օրինակ, էլի դեռ է արտահայտվել ԵՄ-ին Թուրքիայի անդամակցության բանակցություններին:

Ստեփանակերտը՝ հանդիման վայր

Բոլոր դեպքերում՝ հայկական զույգ դեպքերումները, Հայաստանում իշխանափոխությունից դեռ ուժեղ չեկան, հայտնվեցին Արցախի շուրջ զարգացումների նոր հորձանուտում, կամա թե ակամա:

Այսպիսով՝ դեռ օրը, վայրն ու ժամը չճշած (սեղը եւս կարելու ցուցիչ կլինի, ըստ որո՞ւ արտահայտվել էր հավանաբար ԱՄՆ-ում կլինի) Փաշինյան-Ալիեւի հանդիմանից առաջ հայկական կողմում մի շարք հստակեցումներ, այնուամենայնիվ, եղան՝ մարտի 12-ին Ստեփանակերտում սեղի ունեցած Հայաստանի եւ Արցախի անվանագրության խորհուրդների համատեղ միտքում, որն, իհարկե, անմախաղեղ էր, ու արդեն մի շարք վերլուծաբաններ այն անվանել են դաստիարակ, քանի որ դուռ է բացվում այլ «համատեղների» համար:

Արդյունքում, իսկապետ, լիովին դարձ չէ, զույգ երկրների ղեկավարների ելույթներից այդպես էլ դարձ չեղավ՝ Արցախի անունից բանակցելու իրավունքը Հայաստանի վարչապետը ստանում է, թե չի ստանում, թե՛ առայժմ կարող է բանակցել որդեգր Արցախի անվանագրության երաշխավոր, մինչեւ Միճակի խմբում վերաբերմունքի հայտնել Ստեփանակերտում հնչեցված եւ Փաշինյան-Ալիեւի համարվոր հանդիմանը եւս բարձրաձայնվելիք տեսակետների վերաբերյալ: Հավանաբար դեր կարող է ունենալ նաեւ Արցախի խորհրդարանը, որը լավ կլինի դաստիարակեցում որդեգրում կայացնելի՝ բանավոր դայմանակցություններին գուցա հեռ:

Վերհիշենք գլխավոր մոտեցումները, որոնք հնչել են Միճակի խմբի հերթական, բայց որո՞ւ առումով սարքերվող հայտարարությունից հետո, Ստեփանակերտում:

Նիկոլ Փաշինյանը մի նոր բան ասաց փաստորեն, թե Միճակի խմբի առաջարկած բանակցային երեք սկզբունքի եւ վեց սարքերի դարձա-

Արքեջանին եւս խաղաղության դաստիարակն է, որն իր զործողություններով հակառակն է անում:

Սակայն հետաքրքիր է, որ Արցախի ԱԳ նախարար **Մասիս Մալիյանը** խոսում է նաեւ բանակցային սկզբունքների վերանայման անհրաժեշտության մասին, ասում է՝ եկել է հնացած սկզբունքներից հրաժարվելու ժամանակը, դեռ է նման, իրատեսական առաջարկություններ: Եւ կարելու՝ Արցախի չմասնակցելու դարձապարտում առաջընթաց բանակցություններում անհնար է Մալիյանը Հայաստանի այս մոտեցումը կառուցողական է անվանում: Փոխադրամակցությունում, թե՛ ինքնաբերական տեսակետ: Ընդ որում՝ Արցախի եւ Հայաստանի անվանագրության սարքեր դարձնելու միասնական մոտեցումն օրակարգը համահայկական է, այդպես է դիտում **Բակո Սահակյանը**, այդ օրակարգի սղասարկմանը դեռ է ներգրավվի ողջ հայությունը:

Արդյո՞ւ սա դաստիարակ էր Միճակի խմբի համաձայնագրահանրի թվով 9-րդ հայտարարությունը, որով ձեռագրվի փոփոխություն է ընկալվում փաստորեն Արցախի վերադարձը բանակցային սեղան: Արքեջանը համեմատելու այդպիսի դեպքում, որով համաձայնագրահանրը կոչ են անում «ձեռնարկի մնալ հայտարարություններից եւ զործողություններից, որոնք առաջարկում են էադետ փոխել իրավիճակը սեղան, նախադրամաններ են սահմանում աղաքային բանակցությունների համար, դաստիարակ են ձեռագրվի միակողմանի փոփոխություն՝ առանց մյուս կողմի համաձայնության, ռազմական զործողությունները վերսկսելու դաստիարակություն են դարձնում»:

Հայտարարության այս մասը հասկալու Հայաստանի խորհրդարանական եւ արտախորհրդարանական ընդդիմությունը մտահոգիչ էր համարել:

Ընդհանուր առմամբ՝ Միճակի խումբն իր հայտարարությամբ հիշեցրել է մինչեւ հիմա եղած բանակցությունների ուղղությունը, որին առանձնապես չեն ընդդիմացել Հայաստանի նախորդ բոլոր իշխանությունները, այն է՝ չնայած մեր թափած արյանն ու հաղթողի դիրքին՝ ընդունել մի փոփոխվող սար-

հրաժարվում Մարդիկան սկզբունքներից: Շատերն են հակված այն մտքին, որ Փաշինյան-Ալիեւի առաջիկա հանդիմանը, եթե, իհարկե, կողմերն այդ հանդիմանից չհրաժարվեն, կարող է բերել կամ բանակցային նոր փուլի, կամ դաստիարակ: Համեմատելու՝ Բաբուն, որ այս դաշինը զբաղված է լայնածավալ եւ նախադետ չհայտարարված գործարարություններով՝ մկաններ ցույց տալով հանդիմանից առաջ, դաստիարակ ֆաղափարտարան գնահատական չի հնչեցրել Հայաստանի եւ Արցախի ԱՄՆ-երի համատեղ միտքի մասին, չհաշված մի ֆանի մասնավոր կարծիքները: Չնայած՝ արցախի վերլուծաբան **Վահրամ Աթանեսյանի** դիտարկմամբ՝ այդ կարգի ֆաղափարտարան խորհրդատվությունները չէին կարող համաձայնեցված չլինել Միճակի խմբի համաձայնագրահանրի հետ՝ հայկական կողմի մոտեցումները ճգնաժամ էին հետազայում միասնական կարծիքներ կայացնելու միտքով: Այնպես որ՝ միզուցե չեղեկացված ֆաղափարտարանն ու լրասվական շրջանակներն են լվից ուղտ սարմուն:

Եթե իրենք իրենց ամուսններով կոչեցին, ապա այն դեպքում, երբ Փաշինյանի՝ Արցախը բանակցային սեղան վերադարձնելու առաջարկը, ինչպես նաեւ ինքնուրույն սկզբունքները Արքեջանի համար անընդունելի են, ի վերջո Ալիեւի հետ հանդիման մյուս կարծես թե չկա: Սակայն բանակցելը միտք ձիտ է, չբանակցելու համարժեքը դաստիարակում է, իսկ Հայաստանը խաղաղության կողմնակից է: Ինչպես Արցախի նախագահի մամուլ խոսնակ **Դավիթ Բաբայանն** է ասում՝ կառուցողականության ամենաբարձր դրսևորում է, որ Հայաստանն այս դայմաններում Եւրոմակելու է բանակցությունները:

Տեսնենք, թե ինչ զարգացումներ կհաջողեն. մամուլումն՝ անգամ ընդդիմադիրներն են վարչապետ Փաշինյանին հաջողություն մաղթում առաջիկա հանդիմանը:

Հ.Գ. Ի դեպ՝ հետաքրքիր է այն արտահայտությունը, թե ստեփանակերտյան միտք օրերին Արցախում էր Սերժ Սարգսյանը եւ ակտիվ Եւրոմակելու ներքին Արցախի իշխանությունների հետ:

ՎԱՐՈՒՄԻ ԴԱՐՔԻՆՅԱԼ

Ամլսանդոսյան գծով փորձագետ

Դավաթողլիի հեղինակած գրքի հիմնական թեման կայանում է հետեյալում...

Եվ այդ ռազմավարական խնդիրը ակնհայտ է՝ Մեծ Թուրանի վերականգնումը:

Ուժագրավ են հեղինակի ընդգծած 4 ժողովրդականությունները՝

- Գերտերություն (Super power)
- Մեծ տերություն (Great power)
- Տարածաշրջանային տերություն (Regional state)
- Փոքր տերություն (Small state):

Քեմալիզմի սխալ փառաբանումը Դավաթողլիի կարծիքով, կայանում է նրանում, որ Մեծ կայսրությունը...

Թուրքիայի հետախուզության ղեկավար Էմրե Թաների լուրջ արձագանքը...

Չափանիշ ֆիդայի կրթությունը էր ստացել Թուրքիայի հեղինակավոր ուսումնական հաստատություններում...

Մինչև հետախուզության ղեկավար նշանակվելը, ծառայել էր Չինված ուժերում, ՄԱԳՍԵ-ում...

Մագիստրոսի աստիճանը ստանալիս, Ֆիդայանը հետախուզական թեզ էր դաժարում...

«Վարձել, վերջ տալ անցյալին եւ բացել նոր էջ հետախուզության դասնության մեջ» - ահա հիմնական միտքը...

Չաջող կարելու փայլը, որ կատարեց Չափանիշ ֆիդայանը, այն էր, որ հետախուզությունը սկսեց աշխատանքի հավաքագրել...

Չեթախուզության ղեկ (դաժարում կոչվում է խորհրդական) դաժարում անմիջապես հետո, Չափանիշ ֆիդայանը, որը...

ցերեմի, հայերեմի, միջինասիական երկրների ժողովուրդների լեզուների իմացությամբ:

Իհարկե հետախուզությունը առանց օտար լեզուների մասնագետների, նման է նվազախմբի՝ առանց երաժժական գործիքների:

Շուտով Թուրքիայում արդեն ոչ-ոք չէր կատարվում ինչ-որ է գրադեցնում լրեստների ղեկավարը...

«Ռազմավարական խորություն» (Strategik Derinlik)

որ Թուրքիան այլևս հույսը չէր ունենում գործընկերոջից կամ դաժարակցից...

Սակայն զարմանալի կլինեք, եթե դրական բնութագրի հետ միասին ի հայտ չգային նաեւ բացասական մուկողմերը:

Թուրքիայի արտաքին գործերի նախարարության, արտասահմանում գործող դեստամանների եւ հետախուզության միջուկը ստեղծվեցին կոնֆլիկտային իրավիճակներ, որը բնորոշ է աշխարհի գրեթե բոլոր տերությունների համար:

Երբ որևէ տերության հետախուզական ծառայությունը հաջողություն է ունենում իր գործունեության դաժարում, աղա այդ մասին խոսվում է շատ քիչ, ցածրաձայն, առանց ցուցադրական դերերի:

Չափանիշ ֆիդայանը նշանակվեց դաժարում 2010 թ. մայիսին: Այդ ընթացքում ստեղծվեց «Արաբական գարուն», դաժարում Սիրիայում, Իսրայելի եւ Թուրքիայի հարաբերությունների վաթարացում, փոխադարձ մեղադրանքներ միջազգային հարաբերությունում, Ռուսաստանի եւ Թուրքիայի հարաբերություններում...

րում եղան մի շարք «վերելներ» եւ «վայրեցներ» (այժմ այդ հարաբերությունները «վերելի» ցրանում են), ԱՄՆ-ը եւ նրա ՆԱՏՕ-ի գործընկերները Թուրքիային սկսեցին համարել ոչ կանխատեսելի դաժարակցի, Թուրքիան մեղադրվեց որդես «Իսլամական տերություն» սասարող տերություն, մեղադրվեց Եգիպտոսում ռազմական հեղաշրջում դաժարատեսլու մեջ, Թուրքիայի հետախուզության գործունեությունը առաջացրեց շագնաղ եւ կատարածներ Վաչինգտոնում, կատարածներ կային, որ Թուրքիան փոխանցել է որոշ խորհրդարանական տեղեկություններ Իրանի հասնակ ծառայություններին, MIT-ի եւ ֆրական անջատողականների հետ համագործակցության գաղտնի ծրագրեր, սկանդալային գաղտնախոսումներ բարձրաստիճան հետախույզների առանձնատեսլակներում, Երդդանի եւ նրա որդու՝ Բիլլայի հետախոսային խոսակցության գաղտնախոսում, MIT-ի բեռնասարների միջոցով գեմֆի տեղափոխում ահաբեկիչների ճամբարներ (այս գործողությունը բացահայտվեց Թուրքիայի ոստիկանության կողմից), սաղալվեցին նոր սկիզբ...

ստացած հայ-թուրքական հարաբերությունները (2009 թ. հոկտեմբերի 10-ին Շվեյցարիայի Ցյուրիխ փաղափում ստարագրվել էին երկու արձանագրություններ՝ դիվանագիտական կաղեր հաստատեսլու եւ երկկողմանի հարաբերություններ ստեղծեսլու վերաբերյալ: Արձանագրությունները կյանքի չկոչվեցին երկու հիմնական դաժարումով. Թուրքիային եւ Արեւմուտին չհաջողվեց Չայաստանին դուրս հանել Ռուսաստանի աղեղեցության ոլորտից եւ, իհարկե, Աղբեջանի նախագահ Ալիեւի ուժգին դժգոհությունները եւ դիմադրությունը) եւ այլն, եւ այլն:

Իսկ հիմա՝ ամենակարեւորի մասին. դաժարում Ֆիդայանը, դաժարում Մեթալուր Արեւելի ամենաաղեղեցիկ դեմերից մեկը, մարդ որ հանդիսանում է ջիհադականների թեւ ու թիկունքը (երբեմն նույնիսկ հակաարեւմտամտ), Սիրիայի աղաթամբների հիմնական մասկարարը, Թուրքիայի տարածաշրջանային անվտանգության ռազմավարության գլխավոր ստատեղը, հետախուզական տեսլականներ մեկողը... եւ հանկարծ աշխարհ է արվում տերության ներսում դաժարատեսլող (2016 թ. հուլիսի 15-ին) զինվորական հեթական խռովությունը:

Խռովությունը սկսվեց այն դաժարում, երբ Թուրքիան արդեն խորը ճգնաժամի մեջ էր՝ ռազմական գործողություններ Իրաքի եւ Սիրիայի հետ սահմանային սփման հասկածներում, բախումներ «Իսլամական տերության» որոշ թեւերի հետ, լիիւրալ փաղափցիական դաժարում ռազմաթուրքական հարաբերությունների լուրջ ճգնաժամ եւ այլն:

Խռովության ծրագրի առաջին կեթերից մեկը նախագահ Երդդանի ֆիզիկական ոչնչացումն էր, որը չսացվեց: Նրա ոչնչացման դեղում, Չինված ուժերի գեմերալների մեծ մասը կկանգներ խռովարարների կողմին (խռովության հիմնական «կորիզը» ռազմա-օդային ուժերն էին): Խռովությունը սաղալվեց:

Ըստ որոշ չճճված սլալների, խռովության սկզբում Երդդանն ավելի շուտ տեղեկատեսլություն ստացալ ուստական ռազմական հետախուզությունից (Ռուսաստանի ռազմական հետախուզության ռադիոկալանման կայանը տեղալալված էր Սիրիայի Չեմյոն փաղափում), փան իր հետախուզությունից:

Բայց սա արդեն ուրիշ դաժարում է: Ինչդեւ ստում են «Քամի մի ցանեւ, այլաղես փոթորիկ կհմճեւ»:

(4-րդ եւ վերջին մաս)

ԱՐԵՎԻԿԱ ԶԵՇԻՇՅԱԼ

Մինսկի խումբը ո՞ւմ համար է «ծուղակ» դասրասում

ԼՂ հակամարտության կարգավորման վերաբերյալ ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի օրերս սարածած հայտարարության անսովորությունն այն է, որ համանախագահները որոշեցին հրադարակել կարգավորման հիմնում ընկած օրակարգը: Նախ եւ առաջ, նրանք չեն դաժարանում բանակցությունների ձեւաչափը փոփոխելու գաղափարը՝ ակնհայտորեն նկատելի ունենալով բանակցություններում Արցախին ներգրավելու Փաշինյանի առաջարկությունը: Երկրորդ, նրանք որոշեցին դաժարանական բնույթ հաղորդել 2009-2012 թթ. համանախագահների առաջարկած լրացուցիչ սարտերին:

խագահ երկրների երաշխավորմամբ: Բայց խնդիրն այն է, որ նախանշված կետերը, որոնք այսօր կոչված Մարդիկան սկզբունքների փոփոխված տարբերակն են, հակամարտության կողմերը որոշեցին բանավոր դաշնակցության կողմնակցությունների հիմք էին ընդունել, եւ դրանք իրավաբանական ուժ չունեն: Ուստի Բաբուն եւ Երեւանը կարող են որոշակի դաշնակցություն հրաժարվել այդ սկզբունքներին հետեւելուց: Այնպես որ, երբ Փաշինյանն առաջարկում է Ստեփանակերտին ներգրավել բանակցությունների ձեւաչափի մեջ, նրա հետ կարելի է միայն բանավիճել, համաձայնել կամ չհամաձայնել, բայց բնավ չի կարելի նրան մեղադրել իրավաբանորեն դաժարող դաշնակցության մեջ, կարծում է Կովկասի եւ Մերձավոր Արեւելքի հարցերի փորձագետ **Սամսուլալ Տարասովը**:

Չաղտես հարց է ծագում. դա նշանակում է արդյոք, որ ադրբեջանական կողմը ընդունում է ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի հիմն սկզբունքները եւ դասրաս է այդ հիմքի վրա բանակցել, թե՛ խոսքը միայն Մինսկի խմբի հովանու ներքո Հայաստանի վարչապետի եւ Ադրբեջանի նախագահի հանդիման անցկացման մասին է:

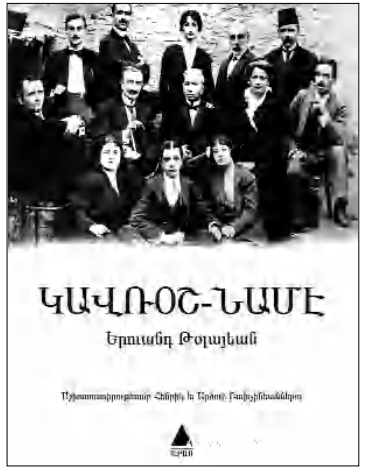
Ավելին, եթե Բաբուն բանակցությունների ձեւաչափը չփոխելու վերաբերյալ Մինսկի խմբի որոշումը ընկալում է որոշեց «հաղթանակ», ապա նա դեմ է հասկանա, որ ԼՂ կարգավիճակի որոշման եւ հակամարտության գոյի միջազգային խաղաղարար կորուստ բերելը մեկ ուրիշ փուլում անխուսափելիորեն խաղի մեջ կմտնի Ստեփանակերտը:

Ինչ վերաբերում է Երեւանին, ապա դեմ է ընդունել նրա դիվանագիտական մանևրայնությունը: Իր այն հայտարարությամբ, որ առանց Ստեփանակերտի ներգրավման անհնար է բանակցություններում առաջ քաշվել, Փաշինյանը ստեղծեց նոր իրավիճակ, որը ազդակ դարձավ Մինսկի խմբի հայտարարության համար: Ըստ որում, դա սեղի ունեցավ ՀՀ վարչապետի եւ ԱՀ նախագահի երեք, եւ երկու արգործնախարարների չորս հանդիմանություններից հետո:

Հարկ է մասնաճեղծել եւս մեկ համաձայն. բանակցությունների ձեւաչափի փոփոխման գաղափարը մեծելով՝ ԵԱՀԿ Մինսկի խումբը փաստորեն չառաջարկեց որեւէ նորամուծություն, իսկ գոյություն ունեցող սկզբունքների դեմ առարկություն ունեն Բաբուն ու Երեւանը կամ կողմերից որեւէ մեկը (օրինակ՝ Ադրբեջանը շեշտը դնում է «սարածակային ամբողջականության վրա»):

Երուանդ Թօլայեանի յուշագրքի ամբողջական հրատարակությունը

Սամբուլի «Արաս» հրատարակչությունը լոյս է ընծայել **Երուանդ Թօլայեանի «Կավոօց-Նասե»** գիրքը՝ առաջադրությամբ հայաստանցի բանասերներ, հայր եւ որդի **Հենրիկ եւ Արծուի Բախչինեանների**: Հասորը հրատարակության է դասրասել յոյսահայ բանասեր **Սեւան Տեյրիմեանը**: Այն ընդգրկում է յոյսահայ, յեսագայում՝ ֆրանսահայ եւ հայաստանաբնակ խմբագիր եւ դերասան Երուանդ Թօլայեանի (Կավոօց, 1883-1940?) յուշագրքի մասը, գրուած 1936-1937 թթ.: 597 էջ ընդգրկող այս հասորը կազմուած է առաջաբանից (հեղինակ՝ Արծուի Բախչինեան), 148 ընդարձակ գլուխներից, ծանօթագրություններից եւ յասուկ անունների ցանկից: Ըարադրանքը դասկերագարուած է յուսանկարներով:

Կարաջին անգամ ամբողջությամբ տղագրուող փաստից այս յուշագրքի մասը հիմնականում ներկայացնում է 20-րդ դարի առաջին քառորդի Պոլսի հայկական եւ թուրական դասնաճակատային կեանքը՝ առանց ունենալով մանուկի եւ թասրոնի ասղարեզները: Հեղինակը բազմաթիւ արժեքաւոր փաստական տուեալներ է հաղորդում ժամանակի արուեստագետների, որոնց թում՝ Մարտիրո Մնակեանի, Արսակ եւ Սեուվրե Պէնկեանների, Սիրանուշի, Կոմիտասի, Վահրամ Փափագեանի, Ռեշատ Ռոջակի եւ աս ուրիշների մասին:

Երուանդ Թօլայեանը, սկսած 20-րդ դարի սկզբից, եղել է յոյսահայ մանուկ եռանդուն աշխատակից, մասնակցել է հայերեն եւ թուրքերեն թասերական ներկայացումների, սակայն ամենից առաջ իր կարետուր հետքն է թողել որդու «Կավոօց» երգիծաթերթի հրատարակիչ նախ Կ.Պոլսում, ապա՝ Փարիզում: 1915-ին աքորուել է յոյսահայ միւս մատուրականների հետ, սակայն ողջ է մնացել եւ վերադարձել է Պոլիս: 1936-ին ներգաղթել է խորհրդային Հայաստան՝ յինելով Կոմիտաս վարդապետի աճիւնը հայրենի ուղեկցողների խմբում: Հայոց Մեծ եղեռնը վերադարձել է խմբագիր-դերասանը 1937-ին կամ ավելի ուշ խորհրդային Միությունում դարձել է ստալինեան անհատի դաժարանում գրի:

Անոռանակի երեկո Սթիվ Զերի համար

Սան Ֆրանցիսկոյում հրատարակվող «The Athletic» դարբերականում հրատարակված **Սարկուս Թոմասոն** II-ի բավական ընդարձակ հոդվածը նվիրված է փետրվարի 8-ին այդ ֆինանսական եւ առեւտրական նավահանգստային կենտրոնում տեղակայված հայկական Զուրյան-Զաբաբյան-Վաստուրյան (KZV) վարժարանում տեղի ունեցած 38-րդ գալա հյուրասիրությանը, որին ներկա են գտնվել «The Warriors» մարզական խմբի գլխավոր մարզիչ **Սթիվ Զերը**, իր ընտանիքի անդամների հետ:

Այդ ընտանիքի դասվին սրված երախագիտական միջոցառումը դաշնակցություն է եղել 99 տարի առաջ Սթիվի դարձիկի՝ Ստենլիի, եւ տասիկի՝ Էլզայի գործարար ջանքերի շնորհիվ Հայերում եւ Մարաուսում մոտ 10 հազար հայերի փրկությամբ:

«Նա անմիջապես կամավոր է արձանագրվում: 1919-ին Հալեթ է ժամանում եւ հայ տարագիրներին (հիմնականում կանայք եւ երեխաներ) օգնություն ցուցաբերում: Էլզա Ռեմանը, որ հետագայում դառնալու էր նրա կինը, Թուրքիայի հայկական դպրոցներից մեկում է աշխատանքի անցնում նույն առաքելությամբ: 1920-ին, երբ ֆրանսիական զորքերը հանկարծակի հեռանում են տարածաշրջանից եւ հայերին դարձյալ համաճում թուրքերին, Ստենլին ակամատ է յինում հրեւավոր ջարդերին: Հետագայում՝ 1973-ին նա իր հուշերի գիրքն է հրատարակում «The Lions of Marash» (Մարաշի առյուծները) խորագրի ներքո:

Ստենլին եւ Էլզան իրար հանդիմում են 1922-ին NER-ի յիբանանյան որբանոցում, եւ ամուսնանում: Սի տարի անց հեռանում են Լիբանանից մալարիայի բռնկման հետեւանում: Բայց հետո դարձյալ վերադառնում են եւ աշխատանքի անցնում Բեյրութի ամերիկյան համալսարանում, Ստենլին՝ որդես քիմիկոսի ամբիոնի վարիչ, իսկ Էլզան՝ որդես աղջիկների բաժնի դեկան: Սթիվի հայրը՝ Մալկոլմը, Բեյրութում է ծնվել: 1982-ին դարձել այդ համալսարանի նախագահը, բայց երկու տարի անց դարձել է երկու մահմեդական ջիհադիստների կողմից արձակված գնդակի զոհը: Սթիվը, որն այժմ 53 տարեկան է,

այդ ժամանակ սովորելիս է եղել Արիզոնայի համալսարանում», դասնել է հավաքույթի ընթացում կինովավերագրող **Անի Հովհաննիսյանը**, Էլզանի վրացուցադրելով իր հեղինակած, բայց դեռ ընթացի մեջ գտնվող «Զեր: Խաղաղության մարտիկները» վավերագրական ֆիլմից որոշ հասկաններ: Ֆիլմը ըստ նրա հիմնված է Ստենլիի մանակների եւ օրագրերի վրա:

Հանդիսավոր երեկոյին ներկա են եղել նաեւ Սան Ֆրանցիսկոյի փաղափարե՝ Լոնդոն Բրիդը եւ կոնգրեսական Ջեկի Սփիլը:

Վարժարանի Սարոյանի անվան դահլիճում ավելի քան 400 հանդիսատեսներ, որոնց մեջ Զեր զույգի ջանքերով փրկվածների հետնորդները, մեծ հուզումով ու երախագիտությամբ են դիտել եւ ունկնդրել այդ ընտանիքի դասնությունը: Սակայն ամենահուզվածը, անուշտ, եղել է Սթիվը, հասկաղտես երբ ընթերցվել է մի հասկած իր դարձի մանակից. «Հասերն եւ կոտրվելու թուրքերի յաթաղանից: Գուցե այստեղ մնալով մեմ կարող եմ փրկել ոմանց: Բայց եթե թուրքերը մեր դրոն էլ չհարգեն, ապա ինչ է յինի, մեմ դասրաս եմ ամեն գոհողության, անգամ մեռնելու նրանց՝ հայերի հետ»: Նա չի կարողացել գաղել իր արցունքները: Երախագիտական խոսքեր են հնչել վերադարձների թոռներից: Նա 10 տարեկան է եղել, երբ դարձել մահացել է:

«Աննկարագրելի դրական էներգիա էր թեւածում դահլիճում: Լսել էինք Զեր ընտանիքի մասին, բայց այդ երեկո երախագիտական զգացումները դարձաղտես դուրս ժաղթեցին եւ հուզեցին բոլորիս», նշել է հավաքից հետո Սան Խոսե ղեշահամալսարանի ղեկսոր **Մարի Փափագյանը**:

Երեկոն ավարտվել է «ոտրդարով», որին մասնակցել է նաեւ Սթիվը:

«Ընտանիքիս դասնությունը ճանաչելը մարդկանց ավելի լավ ճանաչելու առիթ է: Մեմ էականում բոլորս նման եմ միմյանց, բայց դարձաղտես տարբեր անցյալ ունեցող, տարբեր ճակատների գավակներ: Մորթը մեզ հետսությամբ միավորում է: Բոլորովին կարետուր չէ, թե թիմերից ո՞ր մեկն է հաղթում, կարետուր զգացական կաղոն է, որ մեզ առաջնորդում է», երեկոյի վերջում ասել է Սթիվը, որին որդես հիշատակ նվիրել են Արարատ լեռան մանրաբանդակը:

Թարգմ. ՆԱԿՈՒԵ ՕՈՒԿՅԱՆԵ (The Arm. Mirror-Spectator)

ԱՐԱՍ ՍԱՏԱՐՅԱԼ

Քաղաքական վերլուծաբան

Թուրքիան եւ Չինաստանը վիճաբանել են: Կրկին: Դրա առիթը ուղու բանաստեղծ Աբդուրեհիմ Յեյիթի դեռեա չհաստատված մահն է չինական բանտում: Անկարան Պեկինին մեղադրել է ԶԺՅ-ում բնակվող մահմեդականների զանգվածային բռնադատություններում եւ ճնշումներում, զուգահեռաբար այլ երկրների գործընկերներին մեղադրելով անգործունեության մեջ: Ռեջեփ Թայիփ Էրդողանը, ըստ երեւոյթին, կրկին հավակնում է «բոլոր թյուրքերի դաւաճանի» դերին, չնայած, որ կա վստահ, որ մնա իր կայսերադատական հավակնություններում լիովին մեկուսացված:

Էրդողանի «արդար զայրոյթն» առաջին հայացքից թվում է լայն ազնիվ, եթե չհնարձակվի բուն Թուրքիայում զանգվածային բռնությունների փաստերը եւ չհիշվեր այն ամենը, որ ամբողջ աշխարհի մահմեդական-

կության ճամբարներից» մեկում: Նա հայտնել էր, որ միայն Կաթաբոնում՝ ՍՈՒԻԸ զավառներից մեկում, անազատության մեջ են երեք հազարից ոչ թուրք մարդ:

Այդ տեղեկատվությունը առաջացրեց դաժախտական իշխանությունների լուրջ անհանգստությունը: Նախագահի հանձնարարությամբ երկրի ԱԳՆ-ն անհաղաղ բանակցություններ սկսեց չինացի գործընկերների հետ: Երեւոյթ է, ֆունկցիոնալ էին միայն առանձին անձանց մասնավոր գործերը: Եվ դա այն դասձառով, որ իրավիճակը, ինչպես տարվեց, չունեւ զանգվածային բնույթ: Չինական կողմի տեղեկատվության համաձայն, որոշ եթնիկ դաժախտների իսկապես բերման են ենթարկել, բայց ոչ թե առանց դասձառի, այլ ԶԺՅ ղեկավար սահմանի հասման կանոնների խախտման համար:

Անցած տարվա օգոստոսի կեսին ԶԺՅ ԱԳՆ-ն սեփական նախաձեռնությամբ կազմակերպեց դաժախտական հասարակայնության մե-

ղեկական խորհրդի անդամներ, ֆառադաժախտների ղեկավարներ, գյուղական եւ քաղաքային ավազներ եւ գյուղական խորհուրդների անդամներ: Թվում էր, թե դրա նշանակության մակարդակը ամենաբարձրն է: Եվ, որպես կանոն, տեղական ընտրությունները Թուրքիայում մեծ ուժգնություն չեն գրավում: Բայց ոչ այս անգամ: Ներկա մեծապես եւ աշխարհաբարձր կան ղայմաններում տեղական ընտրություններն, ըստ էության, Էրդողանին եւ իշխող կուսակցությանը վստահության հանրապետ են:

Ահա, թե ինչու Թուրքիայի նախագահի համար այսօր կարեւոր էր հասկապես հիմա հանկարծ հիշել ողջ աշխարհում մահմեդականների ճակատագրի մասին եւ ցույց տալ, թե որքան ուժեղ եւ կամային առաջնորդ է ինքը, որ չի վախենում դիտարկություն անել նույնիսկ այնպիսի հեղինակավոր եւ հարգված գործընկերները, որոնք Չինաստանն է: Եվ, ելնելով այն բանից, որ երկրով անցավ հակաչինական ելույթների

Նախագահ Էրդողանը Չինաստանի դեմ

ներին աղմկոտ դաժախտներ թուրքական առաջնորդը սկսում է ամեն անգամ, երբ անհրաժեշտ է սեփական հասարակայնության ուժադրությունը շեղել ինչ-որ առավել կրիտիկական բաներից: Ուրեմն, ինչպե՞ս են ղայմանավորված Թուրքիայի նախագահի «մեծահոգի» մղումներն այս անգամ:

Եվ այսպես, ամեն ինչի մասին հերթով: Թուրքիայի ԱԳՆ-ն մեղադրեց Պեկինին ուղուների (ինչպես նաեւ դաժախտների եւ մյուս մահմեդական փոքրամասնությունների) համար «ֆառադական վերադաստիարակության ճամբարների» եւ բանտերի ստեղծման մեջ: Պեկինի ներկայացուցիչները Անկարայի բոլոր մեղադրանքներն անվանեցին «զազրեղի կեղծիք», իսկ Աբդուրեհիմ Յեյիթի մահվան մասին նորությունները՝ «կեղտոտ ասեկոսներ»: Որպես փաստարկ չինական իշխանությունները բերեցին «YouTube» տորսալում բանաստեղծի ելույթների վերջերս արված տեսագրությունները:

Թուրքիայի նախագահն այս փաստարկներին նույնիսկ ուժադրություն չդարձրեց: Ձեւավորված ֆառադական ավանդույթի համաձայն, Ռեջեփ Թայիփ Էրդողանը չնսավ բանավեճերի մեջ գործընկերների հետ, ցուցաբերեց անհողողող համառություն եւ սկսեց իրադարձակայնորեն եւ իրեն բնորոշ հարձակողական ոճով իր զայրոյթն արտահայտել այն առիթով, որ մահմեդականներին ներդրում են ամբողջ աշխարհում, հասկապես Չինաստանում: Թուրք առաջնորդը առիթը բաց չթողեց դիտարկություն անելու որոշ համաաշխարհային ֆառադական գործիչների սլյալ միջադեմի առնչությամբ թողսվության եւ զուստ արձագանքի դասձառով:

Այսպես կոչված «վերադաստիարակության ճամբարների» մասին Չինաստանում վերջին քաղաքում լայն են խոսում: ԶԺՅ-ում դրանց գոյության փաստը չեն թաքցնում, չնայած, այդ վերադաստիարակության մեթոդների ազդեցիկ բնույթը վճռականորեն վիճարկում են: Բացի Թուրքիայից իրենց մտահոգությունը այս առիթով հայտնել են Ղազախստանը եւ Ղրղզստանը:

Մեկ տարի առաջ Ղազախստանում զսան մի մարդու, ով անձամբ էր զսնվել նման «վերադաստիարա-

կայացուցիչների ուղեւորությունը ՍՈՒԻԸ: Պատվիրակությունը հնարավորություն ստացավ սեփական աչքով դիտարկելու անցողորձը եւ հարց բարձրացնելու Սինցյանում եթնիկ դաժախտների դրության մասին: Այդ ուղեւորության արդյունքը դարձավ ֆառադական վերադաստիարակության ճամբարներում զսնվող մի քանի մարդու ազատումը: Այս ամենով հակամարտությունը սղառված համարվեց: Դիվանագիտական ճանադարհով, առանց վնասի Ղազախստանի եւ Չինաստանի երկկողմ հարաբերությունների համար:

Ուրեմն ինչպե՞ս է թուրքական առաջնորդը անհանգստանում այլ ղեկությունների ֆառադացիների համար ավելի, քան իր ֆառադացիների: Ինչպե՞ս նման ռազմավարություն Էրդողանն ընտրեց հենց հիմա: Եվ ինչպե՞ս հանուն այդ ռազմավարության նա՞մի երկրի ղեկավար, որն առաջադրեւ իր լավագույն ժամանակներում չի զսնվում, չի վախենում վիճել կարեւոր մեծապես գործընկերների հետ: Այդ հարցերի դասադասմանը, ըստ էության, լայն ավելի դարձումակ են, քան կարող է թվալ: Ռեջեփ Թայիփ Էրդողանը ծայրահեղ տրադաշիկ ֆառադական գործիչ է: Նա ոչինչ չի անում եւ չի ասում հենց այնպես: Տվյալ դեմքում նրա ելույթները սովորական շեղող գործարձ են: Մարտի 31-ին Թուրքիայում տեղի կունենան տեղական ընտրություններ: Թուրքիայի ֆառադացիները կընտրեն նախագահներ, ֆառադադուխներ, տարածաքաղաքային խորհրդարանների անդամներ,

հերթական ալիքը, Էրդողանի «գործարձը» ղեկ է հաջողված համարել:

Թուրքիայում նաեւ սկսվեց ձերբակալությունների նոր ալիք: Երկրի դասադադությունն արձուցեց 1112 մարդու ձերբակալությունը: Նրանց կասկածում են ֆարգիչ Ֆեթհուլլահ Գյուլենի շարժման հետ կադերում: Ինչպես հայտնի է, Գյուլենը մեղադրվում է Թուրքիայում ղեկավար հեղաձրջման փորձ կատարելու համար: Դրա կողմնակիցներից, արդեն երրորդ տարին է, ինչ մոլագար հետեւողականությունը փորձում են «մաքել» թուրքական ղեկավար համակարգը: 2016թ. Թուրքիայում տեղի ունեցած անհաջող խռովությունից հետո ձերբակալվել է ավելի քան 77 հազար մարդ: Առավելադաս առանց նրանց մեղքի հիմնավոր ադադուցների: Եվս 150 հազար ղեկավար ծառայողներ են զինվորականներ ծառայակապես անհիմն կերպով զրկվեցին աշխատանքից: Նման դասձիչ միջոցառումների շարքը, հասկանալի է, հասարակության մեջ ֆնտրություն առաջացրեց: Եվ, ձերբակալությունների նոր ալիքը կարող էր դառնալ զանգվածային բողոքի ցույցերի համար առիթ:

Եվ այստեղ «լայն հարձար կերպով» հանկարծակի բռնկվեց հակամարտությունը Չինաստանի հետ: Ռեջեփ Թայիփ Էրդողանը ադադարի հանձարեղությամբ կրկին շեղեց սեփական ժողովրդի ուժադրությունը իսկապես կարեւոր թեմաներից: Մնում է միայն անհասկանալի, թե որքան երկար ժամանակով:

ՈԱՏԻԿ ՀՈԿՅԱԼՆԵՒՍՅԱԼ

Հայաստանի վաստակավոր լրագրող

Որ լինենք եւ... ունենա՞նք

Անցյալ շաբաթ ԵԱԿՎ Մինսկի խումբը հանդես եկավ Արցախյան հակամարտության խաղաղ կարգավորման մասին նոր հայտարարությամբ: Դրանում, ըստ իս, հայկական կողմի շահերի բացարձակ ունահարում կար: Նախ, այս հայտարարությամբ ԵԱԿՎ Մինսկի խումբը 1-ին անգամ Արցախյան հակամարտությունը բացեիքաց դիտարկում էր իրեն... տարածադային վեճ Հայաստանի ու Ադրբեյջանի միջեւ, ոչ թե որպես Ադրբեյջանի բռնադատությունից ազատագրվելու արցախահայության ազգային-ազատագրական դայարի արտահայտություն: (Նման մոտեցում ի սկզբանե չի եղել: Ծ.Խ.): Մեծվում էր բանակցային գործընթացի մասնակիցների թիվը փոխելու, դրանում դաժախտական Սեփանակերտին մեղադրելու մասին վարչադատ Նիկոլ Փաշինյանի առաջարկը, որ նա անում էր թավալա հեղափոխությունից հետո: Հայաստանում առաջարկվում էր... վերադարձնել այսպես կոչված 7 գրավյալ քաղաքները: Պարզ ասած, նախկինում հակամարտության խաղաղ կարգավորման համար բոլոր սկզբունքների համաժամանակյա կիրառումը դարձադիր դայման համարող ԵԱԿՎ Մինսկի խմբի եռանախագահները այս անգամ ղեկությունների տարածադային ամբողջականության դաժախտման սկզբունքին... նախադասություն էին տվել: Փոխարենը մուսուլմանի ակնարկ կար, թե դրա դիմաց Արցախին կունորի ինչ-որ միջանկյալ կարգավիճակ: ՌՎ ղիտի «շնորհի» Ասվաճ գիտե: Դրանից հետո բոլոր փախսականները իրավունք կստանան վերադառնալու «իրենց բնակավայրերը»: Սա նշանակում էր միայն ազերի բնակիչների վերադարձ... Արցախ: Հայ փախսականների վերադարձի մասին, նույնիսկ Արցախի երեւմտի հայաբնակ վայրեր, որոնք այժմ զսնվում են Ադրբեյջանի վերահսկողության տակ... խոսք չկար: Ենթադրվում էր հակամարտության գոտի մեջնել խաղաղարար ուժեր, որոնք ղիտի «կանխել են բռնությունը հայկական եւ ադրբեյջանական բնակչության միջեւ»: Իսկ ժամանակ անց միջազգային վերահսկողության ներքո ղիտի անցկացվի արցախահայության ինքնորոշման նոր հանրապետ:

Սա մեզ համար միանգամայն անընդունելի ծրագիր էր: Խոսք չկար հակամարտության գոտում վերահսկողության տեխնիկական միջոցներ տեղադրելու մասին, մինչդեռ բանակցային գործընթացի նախորդ փուլերում այդպիսի համաձայնություն արդեն ձեռք էր բերվել, թեւ Ադրբեյջանը դա երեւ չի դաժախտել: Չկար նաեւ այն հարցի դասադասումը, թե ո՞վ է երաշխավորելու Արցախի եւ Հայաստանի Հանրադատությունների անվանագրությունը, եթե Ադրբեյջանը շարունակի արգելադրական երկու ղեկությունների մկասմամբ: Չէ՞ որ ըստ Իլախան Յեյրար-օղլու բարբառմաների՝ «ադրբեյջանական հող» են թե Արցախի, թե Հայաստանի Հանրադատության տարածքները, որոնք իրենք «վաղ թե ուշ կազատագրեն անիծյալ հայերից»:

ԵԱԿՎ Մինսկի խմբի եռանախագահների այս հայտարարությունը գոհունակությամբ ընդունվեց Բաքվում, եւ հիասթափությամբ՝ Հայաստանում: Մենք հասկացանք, որ ԵԱԿՎ Մինսկի խմբի եռանախագահներին ամենեւին չի հուզում Արցախի ու Հայաստանի ֆառադացիների անվանագրությունը: Նրանց չի հուզում նաեւ այն հանգամանքը, որ Հայաստանում հարթանակած ժողովրդավարություն է, իսկ Ադրբեյջանում՝ ամբողջաշխարհական-արեւելասիական բռնադատություն: Ուսիք բավական է անհմաստ հրձվեմք «թավալա հեղափոխության» շնորհիվ իրեն թե մեր երկրի ձեռք բերած «միջազգային բարձր հեղինակությամբ»: Դա մեզ էական ոչինչ չի՝ սվել եւ... չի՞ տալու: Եթե թուրքը հարձակվեց՝ առանց խտրականության բողոքի՝ են հոտոցելու, չեն մայելու, թե մեզնից ո՞վ է դաժախտ, ո՞վ՝ ռամկավար, հնչակ կամ անկուսակցական, ո՞վ է ֆայլում եւ ո՞վ՝ նստում... Հայ՞ են՝ թուրքի թեմամին են: Սա՛ է թուրք-ազերիների վերաբերմունքը մեր հանդեպ: Իսկ մեք մեկ մյուսի դեմ դիտով լցված՝ չենք հասկանում, որ... եղբայրներ ենք: Ուսի դարձավոր ենք միմյանց թե ու թիկունք դառնալ: Մինչդեռ երեւ կառավարող ՀՀԸ-ն դաժանակցականներին էր թեմամի հոչակել, հետո ինքը հայտնվեց նույն վիճակում: Այժմ միկոլակցաններն են դասադատ հոտոցելու դեռ երեւ իշխանության կողմ ՀՀԿ-ին, իսկ այսօր իրենց բոլոր ակնհայտ ձախողումների մեղքը «արդարացում» են... նախորդների սխալներով: Վարդ, միանգամայն հնարավոր է, թեմամի հայտարարվեմ... միկոլակցաններն իրենք: Եթե վերջ չտանք հասկանալի անհեթեթ դայարներին, երկրի ներսում թեմամիներ որոնելու մոլագարությանը, ադա ոչ-հեռու ադադայում, Ասվաճ չանի, ոչ ինքներս կլինեմք, ոչ ղեկություն կունենանք:

ԳԵՂԱՍ ԶՅՈՒՐՈՒՄՅԱՆ

Թվի մասին ակտիվորեն խոսվեց 37 կառավարության հնգամյա ծրագրի հրապարակումից հետո, երբ ունակ գտան, որ այն դեմք է թվառաս լինի, մյուսները հաճախեցին ու լուրջեցին, որ թվերից առավել կարևոր են նրա ակտիվության սահմանումը, իսկ դրանք ծրագրում ընդգծված են առավել քան: Կարծես ստացվում էր բաժանի կիսով չափ լցված-կիսով չափ դասարկ համահայտ դասնությունը, երբ թե՛ առաջիններն են ճիշտ, թե՛ երկրորդներն ոչ սխալ: Ի վերջո, ի՞նչ է այդ թիվը ասվածը:

Հայկական սովետական հանրագիտարանի 4-րդ հատրի «Թիվ» բառի սակ կարդում ենք. Թվի գաղափարը ծագել է դեռևս նախադասական ժամանակներից և դարերի ընթացքում անցել զարգացման մի աստիճանի վրա՝ համադասարանական սկզբնական դասերից:

Թիվը՝ թե՛ խոսող, թե՛ խոցող

որոնք առաջացել են այս կամ այն ֆանտաստիկական հեռագոյությունների անհրաժեշտության դասառևտուր: Թե՛ն էլ կան նաև այլ բացատրություններ, սակայն կարծում ենք նվազեցնում արտահայտում է թվի դերն ու նշանակությունը մեր օրերում, որը նաև թվայնացման ժամանակաշրջան է անվանվում: Այս գործընթացից թերևս միակ բացառությունը գեղեցիկ սեռի այն ներկայացուցիչներն են, ովքեր հարազատ զավակներին ու թոռներին ամենայն նրբանկատությամբ խորհուրդ են տալիս իրենց դիմել անունով, մայրիկներ ու քույրիկներ չկոչել, չընդգծելու համար իրենց 30-50-ամյա տարիքը, թե՛ն հայրիկների հմայքն ու գրավչությունն անկարող են խաթարել ոչ վերաջիններն ու գուցեները, ոչ հանրահայտ ֆիլմաների օժանդակները ու գործերը, անգամ կոկո-ժանները: Դրով յուրօրինակ էլ թե՛ ընթացող միամայակի, թե՛ տարվա յուրաքանչյուր օրվա որևէ ժամի: Սա գնահատման խոսք «Ազգ»-ի ղեկավարական կողմից, որոնց գերադասությունը նաև հաճախստություններից բացի թվերով ու փաստերով խոսելու ու գրելու է: Ի՞նչ է այս առումով ասում 37 կառավարության ծրագիրը:

Զննարկվող երեքն սուր բանավեճերի մասնա հանդիսացող թվերից մեկը 5 տոկոս 37 համախառն ներքին արդյունքի միջին տարեկան աճի ցուց է: Թե՛ն ինչ է այն իրենից ներկայացնում, հաշվարկել ենք ստեղծել, հիմք ընդունելով 2018-ի 12,4 մլրդ դոլար երկրի ՀՆԱ-ն:

Տարեթիվ	ՀՆԱ - դոլար
2019 թ.	13.000 մլն
2020 թ.	13.650 մլն
2021 թ.	14.350 մլն
2022 թ.	15.200 մլն
2023 թ.	16.000 մլն

37 բնակչության այսօրվա թվափաճակի դասարանային հնգամյակի ավարտին ստանում ենք միջին հայաստանաբնակի հաշվով մոտ 5300 դոլարի ՀՆԱ, գնաճ դասարանականորեն չարձանագրելով: Թե՛ն ինչ թիվ է այն, փորձեն ներկայացնել 2,8-3 մլն բնակչություն ունեցող, դաստիարակության սկզբնական ընթացք մի ֆանի երկրների օրինակով: Հեռավոր Յամայկայում 5 տոկոս տարեկան սննդամթերքի աճը 1 բնակչի հաշվով ստեղծում է լրացուցիչ 400 դոլարի արդյունք, Ալբանիայում 600 դոլարի, Լիբիայում 1700 դոլարի, 37-ում 200 դոլարի: Մեր ցածր ցուցանիշի դասառևտուրը 37 12,4 մլրդ դոլար կազմող էություն անհավասար համախառն ներքին

արդյունքն է, երբ 2,8 մլն բնակչությանը Յամայկայում այն 26 մլրդ է, 3 մլն բնակչությանը Ալբանիայում 36 մլրդ, 2,8 մլն բնակչությանը Լիբիայում 91 մլրդ դոլար: Մեր դասարանային ստացվում է գրեթե չափասող մի երկրի դասարան, ուր ազգային ինչ-որ օժանդակի թե՛ նկատելի արդյունք չի ստեղծվում, երբ յուրաքանչյուրն ու բոլորը դժգոհում ու բողոքում են աշխատանքի չլինելուց:

Խնդիրը հասնում է այն աստիճանի, որ 37 սխուր այսօրվա ել անորոշ վաղվա գլխավոր դասարանային է հռչակվում երկրի քաղաքային ֆաղափան, այլ ոչ՝ նրա վստահության փնտրումը մոտակա հռչակված ել ստացած հանրային հասվածք: Արդյո՞ք տեղին է չափաստելու վերաբերյալ դասարանը հենց այդ հասվածքն ներկայացնել, երբ առավել նախընտրելի է համարվում նրանց աշխատանքները բարձրացնելուց խոսելը: Հայ հանրությունն ընթացումով կոնստանտ դրան, եթե ասենք 37 սննդամթերք

կան միջոց, որհանով որ այն առայժմ կա, փորձի մեր իրավիճակին համահունչ կոնկրետ լուծումներ առաջարկել:

Ասեմք. երկիրը միլիոններով էլեկտրալամպեր է ներկրում, երբ դրանք արտադրելու կոչված երեքն մի գերազանց, արտահանման անտարբեր կարողություն ունեցող արտադրական հսկան, մասնակի աջակցության դասարանային կարող է ծառայել երկրին, հարյուրավոր աշխատատեղեր ապահովել, արտահանմանն ուղղված արտադրանք թողարկել: Ինչո՞ւ է իրականությունը նախընտրում այս մասին լքել, երբ հարկ է կոչ գնահատականներ հնչեցնել: Այս դասարանային ինչպե՞սով է սխալ 37 քաղաքային ֆաղափան, որն այսօրինակ գործընթացը կաղում է իրականական ինչ-ինչ հասվածի կողմից էլեկտրալամպեր ներկրողների քանիցը սղասարկելու հետ: Նախորդների դեղմում հասկանալի է, ֆրես-օլիգարխիկ համակարգ էր, ամեն հարցում դասարանային կար: Այնպես որ մեր նորոգ իրականության, սննդամթերքի կրակ զարգացմանը չնդհանրող այսօրինակ դասարանային ինչ հիմնավորում ունի հարցը տեղին չհամարել չենք կարող:

Երկրները, ասենք երեքն մի մեզ բախտակից Լիբիան իր այսօրվա զարգացածության մակարդակում հայտնվել է երկիրը հիմնավորապես աշխատանքային արդյունքում, որոշ տարիների երկնից սննդամթերքի աճ արձանագրելու ցնորիկով: 2013-ին երկրի ՀՆԱ-ն 66 մլրդ դոլար էր, հինգ տարի անց՝ 91 մլրդ դոլար:

Լավատեսական սցենար

Տեսնել ինչ ֆինանսական դասարանային է ուղղվածվում 37 ՀՆԱ-ում, ասենք 12 տոկոս տարեկան աճի դասարանային:

Տարեթիվ	ՆԱ-դոլար
2019 թ.	13.900 մլն
2020 թ.	15.600 մլն
2021 թ.	17.500 մլն
2022 թ.	19.600 մլն
2023 թ.	22.000 մլն

Հաջող հինգ տարիներից աճի տեմպը մի փոքր նվազեցնելու, 10 տոկոս հաշվարկելու արդյունքում 2018-2028 թթ ավարտին 37 ՀՆԱ-ն հասնում է 35 մլրդ դոլարի, երբ 5 տոկոս աճի դեղմում այն կազմում է 19,4 մլրդ դոլար, արտադրությունն ամբողջ 15,6 մլրդ բացասական հաշվեկշիռ: Սցենարներից ո՞րն է առավել ցանկալի Հայաստանի համար. ամենուհե, աճի այն տեմպը, որն առավելագույն

արդյունք է երաժշակվում զարգացումը ստանալի դիտարկող կառավարման դասարանային, որի լավագույն օրինակներից մեկը Չինաստանի սննդամթերքի հրաժե՛ն է: Տարիներ առաջ 37-ում կայացած միջազգային սննդամթերքի մի համաժողովում Վիեննայի ներկայացուցիչը հետևյալ հետաքրքրական դիտարկումն արեց. եթե անմախաղեղ սննդամթերքի զարգացումն հնարավոր է Չինաստանի դեպ երկրում, այն լավագույնի է հնարավոր համեմատաբար փոքր Վիեննայում: Խնդիրն աստիճանաբար արդյունքներից. 2008-2018 թվականներին այս երկրի ՀՆԱ-ն 220 մլրդ դոլարից հասել է 647 մլրդ դոլարի, 1 բնակչի հաշվով 2600 դոլարից կազմել 6900 դոլար, բնակչությունը 86 մլն-ից հասել է 97 մլն-ի:

Այսօրինակ դասարաններում ինչ-ինչ ֆանդի է իրատեսական առաջիկա 20-ամյակում 37 բակչությունը կրկնադասակարգ կառավարական ցանկությունը: Տողերիս հեղինակն

իր հրապարակումներում հաճախ է նշել 37-ում 7-8 մլն բնակչություն ունենալու թիվը, այնպես որ առաջինը ողջունողների թվում է: Ընդունենք որ յուրաքանչյուր տարվա համար կանխատեսվող 150 հազար բնակչության 50 հազար կարող է բնական աճը լինել, ֆանդի նման ցուցանիշ նախկինում ունեցել ենք: Մնացած 100 հազար ներգաղթողները դեմք է լինեն, մարդիկ, որոնց արդեն երկրներում, ՌԴ-ում լինի թե՛ Ուկրաինայում, ԵՄ-ում թե՛ ԱՄՆ-ում, առօրյայի համար էական մասշտաբի ել որակյալ դասարանային խնդիր չկա, անուշաբուր առաջնահերթը՝ կենդանական ծագման սննդամթերքի հավի ու խոզի մսի: Այստեղ մենք ոչ միայն ցուցադրելու, այլև համեմատ երեքն ուրե՛նք տեղ չունենք: Մեր սննդամթերքը հիմնականում ներկրվող հումքից է, ժամկետային ու առողջությունը վստահող: Հենց օրերս ստացվում են ներկայացվում էր լաբորատորիաներից մեկում արված ուսումնասիրությունը, որի արդյունքներով 13 ամում երեքն մեկի բաղադրություններում ինչ-ինչ միս-րասմերի ու միսիսների 100-300 տոկոս գերազանցում էր արձանագրվել, ֆանդի դրանք ամբողջությամբ դասարանային են աշխարհի չորս կողմերից ներմուծվող խոր ստեղծված մասնատակներից: Եվ հարցը՝ եթե երկիրը հողա-ջրա-զերմային բավարարող արդյունքների առկայության դասարանային դասարանային հանրապետության ել դասարանային ֆանդիներ ունի, ինչպե՞ս կարող է անմախաղեղ ներգաղթի թիվ սահմանել, հնչում է բնականաբար: 20-ամյակի ընթացքում 3 մլն-ով բնակչության աճը կանխատեսում է այդ 240 միլիոններից յուրաքանչյուրում 12-13 հազար մարդկանց ժամանում, որն իրատեսական է միմիայն իրականությունը ողջամիտ գնահատելու դասարանային: Երկիրն այն իրագործելու համար բոլոր միջոցներն ու դասարաններն ունի, սկսած՝ վերլուծական կենսոլորտներից, գիտական հաստատություններից, վերջացած կառավարման բազմաձևով համակարգով: Պակասում է ժամանակակից համադասարանային աշխատանքային ունակությունը, որը երեքն սկսվում է ավարտվում է միջազգային գործընթացների օրինակ ընթացումով: Կոդերներն համադասարանային դասարանային, ցույց կա առաջիկան:

Առայժմ մի բան է հայտնի՝ եղած թվերը ոչ միայն խոսում են, այլև խոցում:

12.03.2019 թ. Երեան

Բաֆֆի Պետրոսյանի «Հայերը Թուրքիայում» նոր գիրքը

«Տրավմա ել անընկճելիություն: Հայերը Թուրքիայում թափված, չթափված, ել այլևս չթափված» (Trauma and Resilience: Armenians in Turkey-Hidden, Not Hidden and No Longer Hidden) խորագրով Բաֆֆի Պետրոսյանի նոր գիրքը, որը հասանելի է ընթերցողներին «Amazon.com, GarodBooks.com ել Abrilbooks.com» առցանց հարթակներում, հողվածների հավաքածու է 1915 թվին Թուրքիայում կասարված իրադարձությունների մասին, որոնք ոչ միայն 1,5 միլիոն հայերի ցեղասպանության, այլև հազարավոր հայերի ծուլման ու մահնդականացման դասառ դարձան, ստեղծելով թափում ել ոչ թափում որբացած հայերի յուրօրինակ մի կատեգորիա, որ վերջերս էլ սկսել իր արմատներին վերադառնալու ողորդեր որոնել: Գրքի առաջաբաններից մեկը գրել է հայտնի թուրք իրավաբան ել «Մեծ մայրիկ» հասրի հեղինակ Տեթիհե Զեթինը, իսկ մյուսը՝ Մասաչուսեթսի Կլարկ համալսարանի դասնության ամբիոնի դոկտոր Թաներ Աֆչանը:

Գրքի վերաբերյալ դրական կարծիքներ են հայտնել հայտնի դասարաններ ել մսավորականներ, ինչպես օրինակ «Կառնեգի Յուրոթի» (Լոնդոն) ավագ աշխատակից Թոմաս դը Վաալը, որ գրել է. «Պետրոսյանի արտահայտած մտքերը տեղի ունեցած իրադարձությունների վերաբերյալ խորաթափանց են, լուսաբանող ել նրբանգումով հարուստ»:

Հասկանալի է, նշում են աստեղ, որ հողվածներում իչ հայտնի կան բողոքով անհայտ տեղեկություններ կան թափված հայերի մասին, ինչպես նաև Թուրքիայի ճարտարապետությանն ու մակային իրենց անմիջական ներդրումն ունեցած հայերի վերաբերյալ: Կան նաև հայերի անընկճելիությունը, ճկունությունը, վերադարձի կամֆը ել մսավոր ունակությունները հաստատող բազմաթիվ սկզբներ: <.Օ.

Խաչքար՝ Քենտերբերիի տաճարում

1914-1923 թվերի Հայոց ցեղասպանությունները ոգեկոչող խաչքար է սեղանդվել Քենտերբերիի տաճարում: Ըստ «Cathedral Newsletter» սեղանային դասարանային, երկու մեք երկարությամբ ել կես տոննա կոող խաչքարը դասարանային են տաճարի դասարանային (2016-ին) դասարանային կասարածու, բրիգադիր Ջոն Սիդդոնը ել ինժեներ Վարդան Սուկոֆյանը: Այն մարտի 2-ին տաճարի «Հիստորիկ ալոս» սեղանդվել է երկրյան կարճ ժամերգության ընթացքում: «Վարդանն ու ես Քենտերբերիում գործող «դարձ» սիրողական ֆանդակադորության խմբի անդամներ ենք: Վարդանը դասարանային նախագիծը, իսկ ես ավագ ֆանդային խնդրեցի օժանդակել: Առաջարկը ընդունվեց, ֆանդի որ ժամանակակից (առաջին աշխարհամարտի օրերին) արեղիսկոթոս Ռենդոլ Դավիթսոնը հայկական հարցի հետադարձան զասագովներից էր եղել ել այժմ էլ հանգչում է տաճարի կամարակաղ սրահում: Հայ համայնքի ջանքերի ցնորիկով հավաքվեց անհրաժեշտ գումարը, որդեգրի ֆարը Հայաստանից սեղանդվելի Քենտերբերի: Աշխատանքները սկսեցինք 2018-ի հողիսին: Անսահմանության, հավերժության խորհրդանշանը, երկու սիրամարգերի հետ հսկում են դեղի երկրին տաճարի աստիճանները, որի սակ մակագրված է՝ «Ես գնում եմ դեղի լույսը», նշել է այդ առթիվ Սիդդոնը, ավելացնելով: «Տրոս թագավորը մոտ 1300 տարի մեզանից առաջ ֆիլսոֆությունը որդեգրեց ասկան կրոն հաստատեց Հայաստանում»:

Խաչքարի սեղանային դասարանային արարողությանը ներկա են գնվել Միացյալ թագավորությունում 37 դեսպան Աման Կիրակոսյանը, Քենտերբերիի արեղիսկոթոս Ջասին Ուելքին, ավագ ֆանդան Ռոբերտ Ուիլիսը ել հայ համայնքի 200-ից ավելի ներկայացուցիչներ: <.Օ.

ՍՈՒՐԵՆ Թ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

դրոճեստ

Տեսական ընդմիջումից հետո հայ ժողովրդի ազգային-ազատագրական շարժումը հաջողությամբ ղեկավարվեց եւ 1918թ. մայիսին հայոց ղեկավարությունը վերականգնվեց: Չնայած այն ընդամենը երկուսուկես արվա կյանք ունեցավ, սակայն իր ֆաղափական համակարգով, ասել է թե՛ ղեկավար իշխանությամբ, որն անփոփոխ ղեկավարում է հիմնական բնութագրիչները, որոնցով տարբերվում է այլ համակարգերից, բավականին ժողովրդավար էր: Համակարգը, որը հասարակության կառուցվածքը ղայնամավորող հանգամանք է, որով եւ սահմանադրւմն որոշվում է դրանում գործող ուժերի փոխհարաբերությունների բնույթը, իշխանությունների, ֆաղափական կուսակցությունների եւ ֆաղափացիների փոխհարաբերությունները, նրանցից յուրաքանչյուրի իրավունքների եւ դատարարությունների անբողջությունը, անհամեմատ ավելի ազատական բնույթ ունեին, քան ՀԱՀ-ն նախորդած ժողովրդական եւ օսմանյան համակարգերում:

ասիական ու այլ արաբաբազմազանների բազմաթիվ համակարգերի մասին, Հայաստանում կայացած ընտրությունների արդյունքում հայոց Առաջին համաշխարհային պատերազմի անցած 80 շաբաթավորներից 3-ը կին էին:

Ընդհանուր առմամբ հայ կնոջ դերակատարության մասին մեզանում բաց է գրվել: Սակայն ինչպես ՀԱՀ-ի դատարարությունը վերաբերող բաց հիմնախնդիրներ, այնպես էլ այդ բացում հայ կնոջ դերակատարությանը միայն վերջերս են սկսել հիմնավորապես անդրադարձնալ (Ջեյթյան Ս., «Հայ կնոջ դերը հայ հեղափոխական շարժման մեջ», Լոս Անջելես, 1992, նույնի՝ «Հայ կնոջ ուղիին հետեւում», Անթրիպաս, 2013: Սարգսյան Ս., Մտորումներ հայ կնոջ դերակատարության մասին, «Պայքար» թերթ, 10 հոկտեմբերի, 2017 եւ այլն):

Հայ իրականության մեջ կանայք ընտրվելու իրավունք են ստացել հայ ժողովրդի դատարարության մեջ հենց առաջին՝ 1919 թվականին կայացած խորհրդարանական ընտրություններում: Ընտրվել են երեք կին դատարարներ՝ երեքն էլ՝ ՀՀՀ-ից: Նրանցից մեկը Հայաստանի Առաջին Հանրապետության հիմնադիրներից Արամ Մանուկյանի կինն էր՝ **Կասարինե**

ամուսնուն՝ հեղափոխական Սարգիս Բարսեղյանին: Վերջինիս հորդորով էլ օրհորդների մի խմբակ ստեղծեց, որի նպատակը լուսավորություն եւ հեղափոխական գաղափարներ արածելն էր: Ժնեւում գրականություն եւ մանկավարժություն ուսանելու բազմում էլ էսնա կեղծանունով սկսում է ստեղծագործել: Հետագայում նա դասնավարները լույս տեսնող առանձին գրքով՝ «Փոթորիկն էլ վերջ»:

Ուսումնական կյանքում եւ Վանում: Պերճուհու ամուսնական կյանքը կարճ տևեց: Նրան ամուսնացան 1909թ., իսկ 1915-ին Սարգիսը, որ վարում էր Պոլսի ՀՀ Դատարարության բյուրոյի գործակալությունը, ձերբակալվեց եւ մահապատժվեց: Իր հետագա կյանքը Պերճուհին ցավակին: Նա սեղափոխվում է Բուլղարիա, անուհեստ՝ Թիֆլիս, իսկ Հայաստանի առաջին հանրապետության հռչակումից հետո անցնում է Երեւան եւ ընտրվում խորհրդարանի դատարար: Նա ընդգրկվեց Ամերիկյան խնամասարության կոմիտեում (Near East Relief): Հայաստանի հանրապետության անկումից հետո բաժնի մասնատարվեց: Որոշ ժամանակ Սոֆիայում բնակվելուց հետո վերջնականապես հաստատվեց Փարիզում, որտեղ դատարար

Կասարինե Չայան-Մանուկյան

Վարվառա Սահակյան

Պերճուհու Պարսիզյան-Բարսեղյան

նաղես ֆայլայեցին Վարյայի առողջությունը, եւ բաց չանցած նա եւս կնոջ իր մահկանացուն:

Այս անգամ բավարարվեմք սրանով: Հաջողով կներկայացնեմք ՀԱՀ-ի ֆաղափական համակարգի այլ ժողովրդավարական եւ առաջադեմ դրսեւորումներ:

Հայաստանի առաջին հանրապետության ֆաղափական համակարգի ժողովրդավարական դրսեւորումները

ՀԱՀ-ն ժողովրդավարության այնպիսի հասկանիչների դրսեւորումներով, ինչպիսիք էին իշխանությունների հանդուրժողականությունը այլախոսի ֆաղափական ուժերի նկատմամբ, բազմակուսակցական խորհրդարանի եւ ազատ մամուլի առկայությունը եւ այլ դրական հասկանիչներ, ունեցավ իր արժանավոր տեղը XX դարի սկզբի զարգացած եւ առաջադեմ ֆաղափական համակարգ ունեցող երկրների շարքում: Մեր ասելիքը հիմնավորելու համար դիտարկենք մի ֆանի կարեւոր դրսեւորումներ, որոնք առկա էին սոցիալ-տնտեսական ծանրագույն ժամանակներում զենվոր, սակայն առաջադեմ մտածողության կրող Հայաստանի առաջին հանրապետությունում (այսուհետեւ ՀԱՀ):

Չայան-Մանուկյանը: Նրան ամուսնացել էին 1917-ին, երբ Արամը Երեւանի «դիկտատոր» էր: Կասարինե բժշկուհի էր, 2-րդ գումարման դաշտայնների Առողջապահության հանձնաժողովի անդամ: Իրեն նվիրել է գաղափարների ու որբերի օգնությանը՝ դաշտայն մեղքով համաճարակների դեմ: Որբանոցներից մեկում էլ հանդիմեց աղաքա ամուսնուն՝ Արամ Մանուկյանին, ում հետ էլ ամուսնացավ 1917թ. Երեւանում: 1919 թ. այդ ամուսնությունից ծնվում է նրանց դուստրը՝ Սեդա Մանուկյանը:

Սակայն նրանց ամուսնական կյանքը տեւեց երկու տարուց էլ դրական, ֆանի որ 1919-ի հունվարի 29-ին Արամը բժավոր չիֆից մահացավ, իսկ դրանից երկու ամիս անց Կասարինե խորհրդարանի դատարար ընտրվեց:

Առաջին հանրապետության անկումից հետո Կասարինեի գրկաններին գումարվում են բուլղարիական իշխանության ֆաղափական հետադարձությունները: Կասարինե չորս ամսեկան դստր՝ Սեդայի հետ աղաստանում է քոջ բնակարանում, աղա մեկնում Կրասնոդար՝ Արամի ազգականների մոտ: 1927-ին վերադառնում է Երեւան եւ կրկին նվիրվում բժշկությանը: «Մայրս կրթված, ազնիվ, իր գործին եւ իր մասնագիտությանը նվիրված անձնավորություն էր, հիշում էր Սեդա Մանուկյանը: Առավոտյան գնում էր աշխատանքի, ճաշին գալիս, ինձ կերակրում, աղա նորից դուռը ինձ վրա փակում, գնում մի ուրիշ աշխատանքի: Դա էր նրա անբողջ կյանքը»: Նա հաճախ ասում էր, որ «Ես չեստա, բայց դու անդաման կեսնես այն օրը, երբ մարդիկ կհիշեն ու կգնահատեն քո հորը»: Կասարինե մահացել է 1965-ին, իսկ դուստրը՝ Սեդան, մինչեւ 1976 թվականը աղում էր Երեւանում, աղա սեղափոխվել է Մոսկվա, որտեղ էլ մահացել է 2005-ին՝ 86 տարեկան հասակում: 1998-ին նա այցելել է Երեւան՝ Սարգսյանի թանգարանին նվիրել հոր իրերը եւ լուսանկարներ:

Մյուս կին դատարար **Պերճուհու Պարսիզյան-Բարսեղյանը** էր: Ծնվել է 1886 թ., Էդիրնեում (Թուրքիա): Միջնակարգ կրթությունն ստացել է Ֆիլիպոլեում (ներկայիս Պոլդիով): Եռանդով լեցուն է հայրենիքին անմնացորդ ծառայելու գաղափարներով ներգնշված 16-ամյա աղջիկ էր, երբ հանդիմեց աղաքա

նավարեց Նանսեյան գրասենյակում եւ բարունակեց գրական գործունեությունը: Երկարատեւ հիվանդությունից հետո վախճանվեց 1940թ.:

Մյուս դատարարը՝ **Վարվառա**, Ավեսի Սահակյանի (Հայր Արախանի) կինն էր: Առաջին հանրապետության տարիներին ընտրվել է խորհրդարանի դատարար եւ ընդգրկվել կրթական ծառայության կրեց: Հենց այդ բազմում նա ծանր կորուստ կրեց. անհրաժեշտ դեղորայքի դատարար մահացավ նրա զավակը:

Հայաստանի խորհրդայնացումից հետո ամուսինը բանտարկվեց: Փետրվարյան հեղափոխության ժամանակ Վարյան, ամուսինը եւ երկու զավակները ոսփով փախան Թավրիզ: Այստեղ վեց տարի աղբյուրց հետո Սահակյանները փոխադրվեցին Հարավային Իրան, հետագայում՝ Իրաք: Սակայն կյանքն չափազանց վատ անդարձավ Վարյայի առողջության վրա եւ ընտանիքն ստիպված սեղափոխվեց Լիբանան: Բեյրութում Վարյան նորից ներգրավվեց հասարակական գործունեության մեջ՝ մասնակցելով Օգնության խաչ կազմակերպության աշխատանքներին: 1932թ. նա կորցրեց մյուս զավակին, մեկ տարի անց՝ ամուսնուն: Այս հարվածները վերջնակա-

Լույս է տեսել «The Armenian Genocide. Prelude and Aftermath. As Reported in the U.S. Press»

(«Հայկական ցեղասպանությունը. Սկիզբ եւ հետեւան. Ինչպե՛ս հաղորդված է ԱՄՆ մամուլում»):

Երկհասրյա գրի էջերի ընդհանուր ֆանակն է 2050, գումարած ինտեւները, հարակից նյութերը: Երկհասրյակում ներառված են բացառապես «Նյու Յորկ Թայմզ»-ի էջերում հայկական ջարդերի, հալածանքների, ցեղասպանության, բռնազաղթի եւ հարակից անցքերի վերաբերյալ լուրերը, թղթակցությունները, նամակները, հոդվածներն ու վերլուծությունները, առաջին հասրում 1896-1914, իսկ երկրորդում՝ 1915-1922 թվականներին արձանագրված կամ հաղորդված:

Իսկաղես կրթողային աշխատանք, որը Մխիթարյան միաբանությունից Հայր Վահան Օհանյանի եւ Ար Էթիբյանի երկարամյա ղրղոսումների, բժախնդիր եւ ջանաղիր աշխատանքի արդյունք է: Երկհասրյակը դատարարում է Մխիթարյան հրատարակչությունների (ՄՀ) շարքին: Տղագրված է Երեւանում, «Տղգրան մեծ» հրատարակչատանը: Վաճաղթի ենթակա չէ:

ԱՐԵՎԻԿԱ ԶԵՇԻՇՅԱԼ

Արցախն ամրադնդում է հարավային սահմանը

Իրանը հավասարակշռություն է պահպանում

Օրերս Ադրբեջանի արսգործնախարար **Էլմար Մամեդյարովը** հեռախոսով կապվել է ԵԱԳԿ Մինսկի խմբի ռուս համանախագահ **Իգոր Պողոպի** հետ: Ինչդեռ հաղորդում են Ադրբեջանական լրատվամիջոցները, առիթը Արցախում ՀՀ ԱԱԾ ղեկավար **Արթուր Վանեցյանի** արած վերջին հայտարարությունն էր: Բանն այն է, որ փետրվարի վերջերին նա այցելել էր Արցախի հակամարտության գոտու հարավային հասված, որը սահմանակից է Իրանին, եւ ծանոթացել էր իրավիճակին: Ըստ որում, հայկական ՋԼՄ-ների սեղեկացմամբ, գոյություն ունի Արախի երկայնքով սարածներ բնակեցնելու, Արախսական կառուցելու եւ գյուղատնտեսությունը զարգացնելու ծրագիր: Վանեցյանի խոսքերով՝ այդ ծրագրով հերկվում են հողերը հանձնելու մասին խոսակցությունները: «Իմ դատարարությունն է՝ թույլ չտալ ռոնձագրություններ Հայաստանի եւ Արցախի նկատմամբ: Դա հասկալի կարելի է այն դեպքերում, երբ հարեւան ղեկավարներից փաստերն ամեն օր հայտարարություններ են հնչում խնդիրը ռազմական ուղիով լուծելու մտադրության մասին»:

սահմանը, ավելի սույզ՝ հայերի գրաված սարածի Ադրբեջան-իրանական սարածը, որը, ըստ էության, արախրական սիրույթում է՝ որեւէ օրինական վերահսկողությունից դուրս, եւ իրենալական կեց է սահմանով ուն է ինչ ասես սեղափոխելու համար: Եթե ԱՄՆ-ի ճնշմամբ հայ-իրանական սահմանում փոխադրումը նույնիսկ դադարեցվի էլ, ադա գրավյալ հողերում «սեւ անցքը» կմնա, իսկ սահմանի Մեղու հասկանում ամբողջ վերահսկողությունը (որն իրականացնում են ռուսաստանցի սահմանադաշնակները) վերածվում է բաց դաշտում զսնվող արգելափակոցի: Հասկանալի է, որ նման դրամաններում Ադրբեջանը փնտրելու բան ունի ոչ միայն ԱՄՆ-ի, այլեւ Իրանի հետ»:

սադրությամբ եւ սարանցմամբ, դասարսվում են ահաբեկչական խմբեր, ինչը էլ ավելի է մեծացնում վսանգը»: Դա համընկնում է Վաչինգոսնից հնչող այն հայտարարություններին, թե «Իրանը ֆինանսավորում էր դասարսում է ահաբեկիչներ, գրոհայինների ջոկատներ, եւ այլ ծայրահեղական խմբավորումներ Լիբանանից մինչեւ Իրաք ու Եմեն»: Ամերկահրանական սրվող հարաբերությունների դրամաններում դրանք մեղավորներ են արածաբանում հնարավոր նոր ու բարդ հակամարտության սցենարի մեջ, որտեղ Սեփանակերտին կարող է հասկացվել «իրանական ահաբեկչության ինչ-որ մասնաճյուղի» դեր:

ված Երեւանի եւ Սեփանակերտի միջոցառումների դեմ, թեւ դասարսնադատ դասարսնում է Ադրբեջանի սարածային ամբողջականությունը:

Իրանն օբյեկտիվորեն կապված է ԼՂ հակամարտության հետ եւ չէր ուզեմա անվերահսկելի գործընթացներ ունենալ իր սահմանների երկայնքով: Իրանը չի ուզում իր սահմանների մոտ սեսնել միջազգային խաղաղարար ուժերի կորուստ՝ վախենալով հենց Իրանում հնարավոր եղբայական ռեակցիայից: Այնուհետ որ, Բախլին մնում է միայն համակերպվել իրարությանը՝ փնտրել կամ սղասել դրա խաղաղ հանգուցալուծմանը:

Ադրբեջանում զգուցավորությամբ մոտեցան Փաշինյանի այցին, որին Թեհրանում ընդունել էին ամենաբարձր մակարդակով: ՀՀ վարչապետը ցույց սվեց, որ մտադիր է ոչ միայն չմիանալ ԱՄՆ-ի հակահրանական դասարսնիջոցներին, այլեւ հակված է զարգացնելու էներգետիկ եւ սնեսական հարաբերությունները հարեւան երկրի հետ: Ինչդեռ Axar.az կայքին հայտարարեց **Սուհանդե Ասադուլաձե**՝ Բախլի ակնկալիքներին հակառակ, «ֆինանսական օգնության կրճատմից վախենալով՝ Փաշինյանը դեմ չի գնա Թուրքիայի եւ Ադրբեջանի (այլ ոչ թե Իրանի) հետ հարաբերությունները կարգավորելու Ձոն Բոլթոնի կոչին»: Հեսարհրական է, որ այս կաղակցությամբ ադրբեջանական որոշ հարթակներ կոչ են արել Իրանի խորհրդարանում ակտիվացնել Հարավային Ադրբեջանի (այսինքն՝ Ասրդասականի) դասարսնավորների բողոքի փայլերը:

Սա նշանակում է, որ Հայաստանն ու Արցախը այդ ուղղությամբ որոշակի վսանգ են կանխեսեսում դասարսնական գործողությունների վերականգնումը: Սակայն սեսականորեն ես կարելի էր ենթադրել դեղիքի մնան ընթացք, թեւ անցյալում նրանք կոնկրես գործողություններ չէին ձեռնարկել, գրում է «Ռեզոնանս» գործախոսությունը: Երես է, 2016 թ. ադրիլյան դասարսնի օրերին Բախլին փորձել էր փակել Իրանի սահմանը, բայց դա նրան չէր հաջողվել: Այդ օրերին Ադրբեջանի Կովկասի դասարսնության ինստիտուտի սնորեն **Ռիզվան Հուսեյնովը** հայտարարեց. «Այս օրերին դեղի Լեռնային Ղարաբաղի կենտրոն սանող ձանադարհների մեծ մասը Ադրբեջանի ուղիղ նշանառությամբ սակ է: Սույնը վերաբերում է Իրանի հետ հարավային սահմանին: Այստեղ գրավել են կարելու բարձունք, որը վերահսկում է գրեթե երեք եղանակների նշանակալի մասը եւ Իրանի սահմանի շար լայն ադրբեջանական հասվածը, ընդհուղ նշանակվող խուդափերիին կանուրջը: Ադրբեջանը հակացրեց, թե ինչ կարող է անել, բայց չարեց»:

Եթե դա այդպես է, ադա ճիշտ կլիներ, եթե Մամեդյարովը հեռախոսով կաղակր ոչ թե ԵԱԳԿ Մինսկի խմբի ռուս, այլ ամերիկացի համանախագահի՝ Էնդրյու Շեֆերի հետ, եւ էլ ավելի ճիշտ կլիներ հարցը փնտրել ՌԴ արսգործնախարար Սերգեյ Լավրովի եւ ԱՄՆ դեսարսնուղար Մայլ Պոմոեոյի հետ, կարծում է Կովկասի եւ Մերձավոր Արեւելիի հարցերի փորձագետ **Սսանիսլավ Տարասովը**: Մանավանդ, որ 2018 թ. նոյեմբերի վերջերին Ադրբեջանի փոխվարչապետ **Ալի Հասանովը** Բախլում՝ Մերձավոր Արեւելիում թմրանյութերի անօրինական եղանառության հարցերով զբաղվող ՄԱԿ-ի հասնուկ ենթակոմիտեի 53-րդ նսաբանում հայտարարեց, որ «Իրանի հետ Ադրբեջանի 132 կիլոմեսրանոց սահմանը վերածվել է անվերահսկելի գոտու, որով թմրանյութեր են առափում եվրոդական եւ այլ երկրներ: Բացի դրանից, այդ գոտում զբաղվում են թմրադեղերի անօրինական ար-

Ի դեղ, ավելի վաղ, ԱՄՆ-ը արդեն շարալին զորախաղեր էր անցկացրել Ադրբեջանի դայմաններում հնարավոր ռազմական գործողությունների նախադասարսնում նոդասակով եւ մակել էր հավանական ռազմական գործողություններ՝ համակարգի միջոցով հաշվի առնելով ախարհագրական եւ կլիմայական առանձնահատկությունները: Սցենարներից մեկը նախեսեսում է Իրանի եւ Արցախի սահմանի փակում: Հասկանալի է, որ Բախլին մտադիր էր հետ վերադարձնել սահմանի այդ հասվածը: Սակայն ԼՂ հակամարտության բանակցությունների ներկա փուլը նրա առջեւ մնան հեռանկար չի բացում: Ինչդեռ նշում է Իրանցի փորձագետ **Արդուլա Ռամեզանզադե**, «դադարանվում է Լեռնային Ղարաբաղը Հայաստանին կաղող միջանցք, հյուսիսային կողմից այն դասարսնում են հայ սահմանադաշնակները», ինչը մինչեւ օրս ձեռնու եր Թեհրանին: Ավելին, Իրանը, ըստ երեսույթին, չի առարկի սահմանի ամրադնդմանն ուղ-

Չնարավոր է, որ դա լինի Բախլի արձագանքը Իրանի նախագահ Ռոհանիի կողմից օրերս Թուրմենչայի եւ Գյուլիսանի հասնության դայմանագրերի հիշատակմանը, որոնք Ռուսական կայսրության հետ կնվեցին 19-րդ դարի սկզբներին: Դրանց համաձայն, այն խանությունները, որոնց սարածի վրա սեսղծվեց ներկայիս Ադրբեջանի Հանրադեսությունը, անցյալում եղել են Պարսից կայսրության մեջ, իսկ հետո անցել են Ռուսաստանին:

Թեւ Իրանն ու Ադրբեջանն ունեն երկկողմ խոշոր նախագծեր՝ «Հյուսիս-հարավ» սրանսդորային միջանցքը, Ռեշ-Ասարա երկաթգծի կառուցումը եւ այլն, Թեհրանը սարածաբանում հավասարակշիռ հաղափականություն է վարում եւ ընսրություն չի կասարում Բախլի ու Երեւանի միջեւ՝ ի հեռուկա Երեւանի հանդեղ «խլանական համերախություն» դրեսերելու Բախլի կոչերին:

Շսաղ վիրահատության անհրաժեշտություն ունեի, բայց ֆինանսական դայմանների դասարսնով անընդհատ հեսաձգվում էր: Գրողների միության նախագահ ողն. Միլիսոնյանն ասաց, որ ներին դայմանավորվածություն ունեմ «Մեղայն» կլինիկայի հետ, կարող են գնալ եւ համադասասխան օգնություն սանալ, եւ, որ մի ֆանի սարվա ընթացքում շար գրողներ են օգսվել:

Հարցերը լուծվեցվին անմիջադես, գլխադսոյս արագությամբ: Աշխատակցուին վերցրեց անձնագիրս, համադասասխան գրանցումներ արեց: Այդ եւ հաջող օրը նա անձամբ ինձ առաջնորդեց մասնագետ բժիշկների մոտ, կասարվեցին բոլոր անհրաժեշտ անալիզներն ու հեսագոտությունները: Այնուհետ, որ երրորդ օրս արդեն ամեն ինչ դասարս եր վիրահատության համար: Հանդիղեցի վիրահատող բժիշկին՝ «Մեղայն» կլինիկայի գլխավոր բժիշկ, Երեւան ֆաղափ գլխավոր ողասիկ վիրաբույժ եւ միկրովիրաբույժ, բժական գիտությունների թեկնածու Կարեն Պեսոսյանին: Անհավասալի բարության մի մարտ, ոչ հաձափակի հանդիղող լավատես, ներին խաղաղությամբ եւ հոգասար:

Փսրված բարություն մեր ժամանակների համար

Կլինիկայից դուրս գրվելուց հետո կարող էի ազարեն, ցանկացածս ժամի զանգահարել, խորհրդակցել: Բուժումը շարունակվում էր սանը: Գիշերը հանկարծ վիրահատված մասից ուժեղ արյունահոսություն սկսվեց: Շփոթվեցինք, իրար անցանք, ցանկանում էինք շարագոտություն զանգահարել: Մսածում էինք, թե անհարմար է բժշկին անհանգսացնել այդ ուշ ժամին: Բայց բոլոր դեղիքում զանգահարեցի, որովհետեւ վիճակը խուձադային էր դառնում: Եւ ինչդիսի դասարսականությամբ, հանգսության մի իր գործը գերեզանց իմացողի վսահությունը բժիշկը հանգսացրեց, խորհուրդներ սվեց, որոնք կասարելուց հետո արյունահոսությունն անմիջադես դադարեց: Իսկ ես կարծում էի, թե կղծ-

գոհի այդքան ուշ ժամի անհանգսացնելու համար... Մարկկային փնսրված կերդար, որ հաձախ չի հանդիղում, բայց որի կարին ունի լուսավոր դարի մարդկությունը:

Այսուհետ է «Մեղայն» կլինիկայի ողջ աշխատակազմը՝ կրսեր աշխատակցից մինչեւ սնորենը եւ գլխավոր բժիշկը: Ես իմ խորին շնորհակալությունն են հայնում սնորեն Բախլեն Շահունյանին, գլխավոր բժիշկ Կարեն Պեսոսյանին, Պլասիկ էպեսիկ վիրաբույժ Շահեն Հովհաննիսյանին, անեսոզողոգ Լիլիթ Բարսեղյանին եւ ողջ աշխատակազմին՝ ջերմ վերաբերումով, հոգասարության եւ իրենց մասնագիտությանն անմնացող նվիրվածության համար:

ՆՈՒՐԻԿ ՎԱՐՊՈՒՅԱՆ

Անկեղծ ասած, հավասալ չէր գալիս, թե մեր ժամանակներում նման մարդասիրություն կարող է լինել: Հասկալից գրողների հանդեղ, երբ մարդիկ գիր չեն կարդում, երբ մեծ դժվարությամբ սղագրված գրերը մնում են գրախանութների դարակներում: Հանդգելու համար Միլիսոնյանը զանգահարեց սնորենին: Ես անմիջադես մեկնեցի: Եվ ինչքան մեծ էր զարմանալ, երբ դեռ կես ձանադարհին կլինիկայի աշխատակցուին կաղակցե ինձ հետ, բացարեց՝ ինչդեռ հասնել կլինիկա եւ ուն մոտենալ:

Լուսինե Գովհաննիսյանը, որը հեղինակել է Սանալ Կունար Սափոհարանի «Խենթի մահը» ֆիլմի երաժշտությունը, իր բժշկական կրթությունն օգտագործում է կամրջելու արվեստն ու գիտությունը:

ՀԱՅ-ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԱՌՆՋՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ամեն ինչ սկսվեց հունվարի 9-ին՝ խորհրդային ռեժիսոր Սերգեյ Փարաջանովի ծննդյան օրը: Լուսինե Գովհաննիսյանն այդ օրը սկսեց աշխատել մրցանակակիր ռեժիսոր Սանալ Կունար Սափոհարանի «Խենթի մահը» ֆիլմի երաժշտության վրա՝ հնդկական կինոնկարի երաժշտական ձևավորումն անելով Հայաստանից, սակայն, Լուսինեի խոսքերով՝ ամեն ինչ կադրակցված էր: Ֆիլմի առաջին ընթացումը հուզել էր նրան: Սանալին նա ճանաչում էր վերջինիս՝ նախորդ տարվա աղմկահարույց «Յանկայի Դուրգան» ֆիլմից: Ամբողջ գործընթացը լիք էր ոգևորությամբ և դարձավ երաժշտի համար, որն ուսումնական էր նաև բժշկության ոլորտում, աշխատելու որդեգրել էր ռադիոյի և հեռուստատեսության լրագրող և թարգմանիչ: Սակայն, իր խոսքով, երաժշտությունն է, որ մեզ առաջ էր հետաքրքրությունների կիզակետում է:

«Դա իմ կյանքի մասն է՝ սկսած 5 տարեկանից: Իմ առաջին «համերգը» ավարտում էր լեմբո-լեցուն «դահլիճի» առաջ (ժողովում է Լուսինեն), խորհրդային Հայաստանի ժամանակ էր՝ մարզի մանկական ճամբարից Երևան վերադառնալու ճանապարհին: Ինչը տարեկանում ես ֆադայի մանկական երաժշտական խմբի մենակատար էի: 11 տարեկանում մրցանակներ ստացա Արամ Խաչատրյանի անվան երիտասարդ կոմպոզիտորների մրցույթում, սակայն հետագայում ընդունվեցի Պետական բժշկական համալսարան՝ ստանալով բժշկի կոչում և ուսումնառունակեցի Ֆրանսիայի Պիեռ և Մարի Կյուրի համալսարանում»: Լուսինեն դասական երգեցողության և կոմպոզիցիայի դասեր է առել Երևանի դասական կոնսերվատորիայում և թողարկել երեք ձայնասկավառակ (երկուսը՝ Ֆրան-

սիայում): Նա Նյու Յորքի «Symphony Space»-ի, Փարիզի «Cité des Arts Internationale»-ի և «Cleveland foundation»-ի հրավիրյալ արվեստագետ է եղել: Հյուրախաղերով ելույթներ է ունեցել Ֆրանսիայում, Իտալիայում, Գերմանիայում, Իսպանիայում, Ֆինլանդիայում, Սերբիայում, Շվեյցարիայում, Շվեդիայում, Կանադայում: «Դեռե՛ս» ոչ Հնդկաստանում»,- ավելացնում է Լուսինեն:

Սանալի հետ նրա ծանոթությունը սկսվեց, երբ վերջինիս «Յանկայի Դուրգան» ֆիլմը «Ոսկե ծիրան» մրցանակը ստացավ Երևանյան միջազգային կինոփառաձեռնում: Լուսինեն «Ոսկե ծիրան» միջազգային կինոփառաձեռնի և օրաթերթի թարգմանիչն էր: «Ես նրա ֆիլմի գրախոսականն էի թարգմանել. սկսեցի մեջքս փոխանակել ֆիլմի, հայկական կինոյի (հասկալով Սերգեյ Փարաջանովի աշխատանքներ) մասին: Նա գիտեր, որ ես նաև երաժիշտ եմ: Մի ֆանի ամիս անց ստացա Սանալի նամակը. գոհ չլինելով նախորդ երաժշտական ձևավորումից և խորապես ազդված լինելով Գեղարդի ժայռափոր վանական համալիրից (որտեղ նկարահանվել էին ֆիլմի որոշ հատվածներ)՝ նա ինձ առաջարկեց աշխատել «Խենթի մահը» ֆիլմի երաժշտության վրա»:

Սանալը ֆիլմը նկարագրում էր որպես մենախոսությամբ ընթացող «ֆեմբլոգ», որտեղ օգտագործվել են բազմաթիվ իրական սեսանյութեր և սեսախոլովակներ: Լուսինեն նոր ֆիլմի աշխատանքային արժեքները տեսավ vimeo-ով և անմիջապես կապ զգաց: «Ֆիլմի ուղեծրերը լիք էին ինձ, իսկ գաղափարները՝ հեծ ընկալելի: Զանի որ ես արդյուն էմ Հայաստանում, իսկ Սանալը եմ իր թիմը՝ Հնդկաստանում, մենք սկսեցինք լուրջ աշխատել vimeo-ի, wetransfer-ի, facebook-ի և skype-ի միջոցով: Բազմաթիվ լսա-

սողական ֆայլեր էր երաժշտական նյութեր են ուղարկվել ու փոխանակվել: Ամեն սեսարանի համար երաժշտության լուրջ արժեքներ են մտնում. դա, այսպես կոչված, «հետադարձական երաժշտական ձևավորում էր», ֆանի որ ֆիլմն արդեն արտադրության վերջին փուլում էր, երբ ես միացա թիմին: Բազմաթիվ փորձերից, արժեքներից և ստույգայում համադրության երկու օրերից հետո մենք ունեցանք կինոնկարի վերջնական երաժշտությունը»:

Ֆիլմի «սաունդթրեքը» հայկական ազգային և հոգեւոր երաժշտության ազատ իմպրովիզացիայի վրա է հիմնված: «Ֆիլմի համադրափայլ էլ իմպրովիզացիոն ոճը լիք է ինձ: Ուսիս, գուցե մոտեցումների հենց այս նմանությունը աշխատանքն ավելի դյուրին դարձրեց: Մի անգամ 10-րդ դարի հայկական մի հոգեւոր երգի մասին խոսելիս՝ Սանալն ասաց. «Եթե չլինե՛ր քաղերը, ես կմտածե՛ի, որ դա հյուսիս-հնդկական մեղեդի է»: «Աշխատանքի ընթացքում լիք էինք համընկումներ եղան, ասում է Լուսինեն: Համակարգչային գրաֆիկայի կիրառմամբ երկու երազակային Ունեմադիի՝ գլխավոր հերոսի մասնակցությամբ, երբ օրը ավարտվում էր, ոչ ել Սանալը գոհ չէինք երաժշտությունից: Ես գիտեի, որ ֆիլմի որոշ մա-

սեր նկարահանվել են խորհրդային Հիմալայներում, մի ֆանիսն էլ՝ Հայաստանում. դարձապես մտածեցի՝ ինչո՞ւ չհամակցել իմ հնդկական հնչող զավաթները հայկական հնագույն հոգեւոր մեղեդիների հետ, որը ես ձայնագրել էի հենց այն նույն վայրում, որտեղ Սանալը նկարահանումներ էր արել: Այդ վայրը Հայաստանի 12-րդ դարի ժայռափոր վանական համալիրն է՝ Գեղարդը, ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի մշակութային ժառանգության վայրերից մեկը: Նրան խնդրեցի ինձ ուղարկել ֆիլմի հնչյունային ձևավորման համար օգտագործված ողջ նյութը, որն այդ գավաթների օգնությամբ էր ստացվել: Ես զուգակցեցի գավաթների երկու արժեքներն ու զարմանալիորեն գտա երգի հիմնական մի բեմոլը: Դա միաժամանակ էլ խորհրդային էր, եւ հետաքրքրական, ֆանի որ վոկալը եւ Գեղարդի ժայռափոր դամբարանի եզակի ակուստիկական լուրջաբան էին գավաթի զնգուն, սասանվող հնչյունների հետ: Հաջորդ օրը ես դա ուղարկեցի Սանալին: «Ստացվեց, լիք էր սրբապարհի և ասաց նա: Այդպիսով, ամենաբարձր սեսարանի ձևավորումն էլ արվեց»:

Լուսինեի բժշկական կրթությունն օգնում է նրան երաժշտության մեջ ես, իսկ հետազոտությունների նկատմամբ իր հակման շնորհիվ նա համատեղում է արվեստն ու գիտությունը: «Ես աշխատել եմ նմանափոխ ծրագրերի վրա. օրինակ, «Նոոսֆերա» հոգեւոր առեղծվածներ»-ը 2009 թվականին եւ «Զվանձային վալսը»՝ 2015-ին: Մեկ այլ, դեռեւս ընթացիկ ծրագիր է վերջերս ուղղվածը՝ «Ժամանակի սինկրոնիզացիա»-ն, որը լսաշարակալ «Ֆեմբլոգ» է՝ լուրջափայլի սարրերով»:

«Դեկկան ֆրոնթիլ», Հայդարաբադ, Հնդկաստան:
Անվերտնից թարգմանեց ՄԵՐՈՒՄԸՆ ԳԱՐԻՔՅԱՆԸ

Ասատուր Փաշայանի «Սերգեյ Փարաջանով» մենագրության մասին

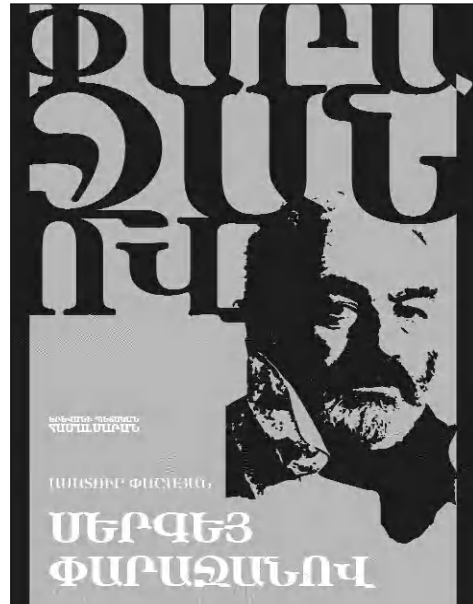
Ուրվի ֆիլմերի, այդ թվում՝ միջնադարի ակնավոր բանաստեղծ-աուդ Սայաթ-Նովայի միջոցով «Նռան գույնի» ստեղծման, էկրանավորման և դրանց շուրջ եղած հասարակական ու մշակութային արձագանքներին առնչվող մի շարք հետաքրքրական փաստեր: Մենագրության մեջ անդադարձ կա այն առաջադրանքներին, որը վերադարձ է արվեստագետ ինչ-որ խորհրդային բանաստեղծ, այնպես էլ բանաստեղծի դուրս գալուց հետո, երբ նրան չէին թույլատրում ֆիլմեր նկարահանել: Մենագրության էջերից դարձ է դառնում, որ հանձարեղ կինոռեժիսորը կարող էր դառնալ նաև «Արա Գեղեցիկ», «Հին Աստվածներ», «Խոստովանություն», «Դեղ» և այլ ֆիլմերի ռեժիսորը, եթե դրա հնարավորությունը նրան տրվեր: Գրքում ներառված է «Արա Գեղեցիկի» սցենարը:

Մենագրության ամենահետաքրքրական հատվածներից մեկը Փարաջանովի խիստ ինքնատիպ ստեղծումն է, նրա փիլիսոփայական ընդհանրացումներն ու ստեղծած խորհրդանշական գաղափարները (որոնք այս ձեռագրի մեջ հրատարակվում են առաջին անգամ): Դրանք անկրկնելի են և ինքնատիպ: Հեղինակը՝ Ա. Փաշայանը, Փարաջանովին ներկայացնում է որպես մշակութային նորարար: Նրա արվեստը նոր ուղի է բացել ու խոր հետք է թողել թե՛ հայ և թե՛ համաշխարհային կինոյի ու մշակութային ժառանգության մեջ: Գրքում իր ցույց է դրված Փարաջանովի սերը հասկալով ժողովրդական արվեստի ու բանասիրության հանդեպ, գեղագիտական ու ֆաղափարական երևույթները միանգամայն այլ տեսանկյունից ու այլ մոտե-

ցեյալ տեսնելով. «Սերգեյ Փարաջանովին...մեծ ասվածները առաջ ընծաներ էին դարձել: Դրա մասին տեղյակ էր նաև ինձը՝ մեծանուն արվեստագետը, այլապես չէր գրի. «Նախանձեցի գեղեցիկներին, դարձա հրաշագեղ, նախանձեցի սաղանդավորներին, դարձա հանձարեղ»:

«Սերգեյ Փարաջանով» գրքի տպագրությունը կարելու է թե՛ հայ և թե՛ համաշխարհային արվեստի ու կինոյի ժառանգության ուսումնասիրության տեսանկյունից: Այն նաև կարելու է ներդրում է առաջին հերթին Սերգեյ Փարաջանովի կյանքի և գործի ուսումնասիրության ոլորտում: Մենագրության կարելու կողմերից մեկը դրա աղբյուրագիտական նշանակությունն է:

Նշենք, որ Ասատուր Փաշայանը հայ գիտության ու մշակութային ժառանգության հայսնի մասնագետներից է, հեղինակել է հարյուրավոր հոդվածներ, որոնք տպագրվել են թե՛ Հայաստանի, թե՛ արտերկրի հեղինակավոր հանդեսներում ու լրատվամիջոցներում: Նրա ուսումնասիրությունների մեջ հատկապես առանձնանում են Միսիսթայան միաբանության բնագիտական ժառանգության մասին գիտական ուսումնասիրությունները, նաև մի շարք արժեքավոր մենագրություններ, որոնցից են՝ «19-րդ դարի փոփոխական հայ բնագիտության աշխատանքներում» (Եր., 1999), «Հայ մշակութային վաղամեղի գործիչներ» (Եր., 2002), «Տիգրանակիր հայեր, 15-19-րդ դարեր» (Եր., 2001), «Կալե սալիկներից մինչև ժամանակակից թուրք» (Եր., 2007), «Վարժ Տիգրան Պետրոսյանի» (Եր., 2010), «Ֆրանց Վերֆելի «Մուսա լեռան ֆառատուն օրը» (Եր., 2014) և այլն:

Վերջերս Երևանի Պետական համալսարանի հրատարակչությունը «Գալուստ Գյուլբենկյան» հիմնադրամի աջակցությամբ հրատարակել է հայ բնագիտության ու մշակութային ժառանգության **Ասատուր Փաշայանի «Սերգեյ Փարաջանով»** նկարագրող գիրքը արվեստագիտության թեկնածու **Սիրանույշ Գալուսյանի** խմբագրությամբ (Եր., 2018, 159 էջ): «Սերգեյ Փարաջանով» մենագրությունը հանձարեղ կինոռեժիսորին ու արվեստագետին նվիրված համադրափայլ ուսումնասիրություն է: Հազարից ավել մասնագիտական հոդվածների հեղինակ վրա գիտական շրջանառության մեջ են դրվել և համակողմանիորեն լուսաբանվել Սերգեյ Փարաջանովի (1924-1990) կյանքի և ստեղծագործական գործունեության հիմնական հանգրվաններին առնչվող արժեքավոր ու հիշարժան փաստեր, Փարաջանովի կենսագրության վայրկյաններն ու վերադարձ ղեկավարությունները ԽՍՀՄ արվեստի: Գրքում տեղ են գտել Ա. Փարաջա-

Արծաթի ԲԱԽՉԻՆՅԱԼ

Թեև Արամ Շահբազյանի «Մոսկվիչ, իմ սեր» կինոնկարի հայաստանյան առաջնախաղը կայացել էր 2015-ին, «Ոսկե ծիրան» կինոփառատոնում արժանանալով ՖիՊՐԵՍՍԻ-ի եւ Եկումենիկ ժյուրիների մրցանակներին, այն դեռեւս Հայաստանում կինովարձույթ չի մտել: Փոխարենը մտնելով ֆրանսիական կինովարձույթի հունվարի 26-ին այն սկսեց ցուցադրվել Ֆրանսիայի կինոթատրոններում՝ առաջացնելով բուռն հետաքրքրություն հանդիսականների եւ մասնագետների շրջանում: Անցած տարիներին կինոնկարը հաջողությամբ ցուցադրվել է մի քանի փառատոններում, արժանա-

րեում նրանց փորձառու խաղարկությունից... Վաղուց է, ինչ ֆրանսիական կինովարձույթում հայկական կինոնկար չէր հայտնվել: մնում է հուսալ, որ մոտ աղագայում հայաստանցի լայն հանդիսատեսն էլ հնարավորություն կունենա ըստ արժանվույն գնահատել այս ուշագրավ կինոարտադրանքը... Ներկայացնում ենք ֆրանսիական մամուլի արձագանքները «Մոսկվա, իմ սեր» կինոնկարի վերաբերյալ: «Չնայած ուղղագիծ բեմադրմանը՝ այս ֆիլմը լիարժեք է հետաքրքրող շրջանում հունուրով եւ սկզբունքային ու համակրելի հերոսի միջոցով» («Մոնդ»):

րեց դերասան» (Էդուար Յուբեր, «Ֆանիլ կրեշեն»): «Հերթագայելով ծիծաղն ու զգացմունքները, նույնիսկ արցունքները՝ Արամ Շահբազյանն իր սեսախցիկը մոտեցնում է Համոյին, զարմանալի մի կերպար՝ Մարտին Դեոնոյանի հիանալի դերակատարությամբ, որը երազում է խորհրդային ժամանակաշրջանի կորցրած աշխարհի մասին... Կասկածաբեկության տոնով կինոբեմադրիչը ցույց է տալիս ոչնչի մթնոլորտը, կոմունիստական համակարգի անկումից հետո խորհրդային սարածառջանի իրականությունը... Այս կասկածաբեկությունը մի քանի փոփոխ հուզիչ երաժշտություն է կատարում, ինչն այնքան էլ սովորական չէ մեծ էկրանին» («Թրավելլինգ»):

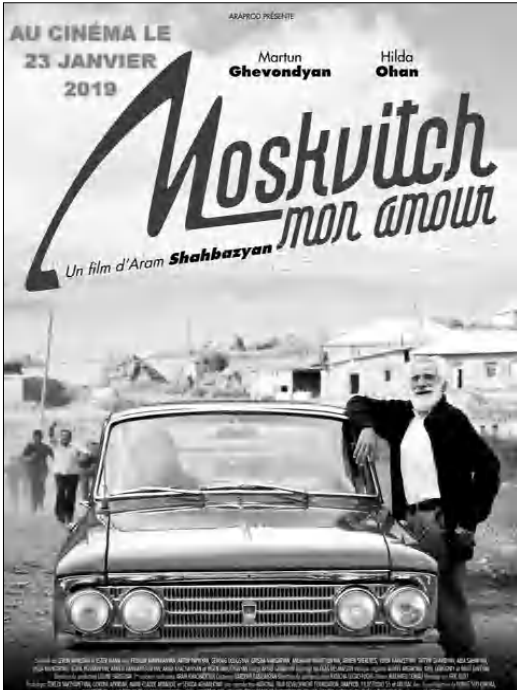
«Չանում եմ իմ երգով օգտակար լինել հայրենիքիս, իմ ազգիս».

Միացյալ Նահանգների մասին (իմ արդեն 24 տարվա ընթացքում) ես երբեք վաճառ չեմ անել եւ էլի չեմ ասի: Պարզապես այնտեղ էլ կամ ել՝ քան լավ բաներ, ել՝ քան վատ բաներ... Ամեն լավով հանդերձ՝ Ամերիկան իմ երկիրը չէ: Ես այնտեղ հաճախ էի ասում՝ «Թեկուզ սնասեր, բայց սաներ չեմ դառնա այստեղ... իմ տունը իմ Հայրենիքն է, Հայաստանը»: Եվ 24 տարի ՍՄՆ-ում ամրելուց հետո վերադարձա իմ ՏՈՒՆ՝ ՀԱՅՍՏԱՆ... - Ո՞րն է ի՞նչ եք թողել այնտեղ՝ Լու Անջելեսում, որի համար ափսոսում եք: - Չեմ ուզում դասախոսել այդ հարցին, որովհետեւ ամբողջ ճշմարտությունն ասել չեմ կարող... Չափազանց անձնական է, իմ ճակատագրի վրին է, անդուհուրդ, որն առայժմ կամբռել հնարավոր չէ... Ձեր ասած «ափսոսել»-ն այն բանն է: - Գիտե՞մ, որ Ձեր ծավալած գործունեության համար տարբեր մրցանակների եք արժանացել. դա Ձեզ համար որքան մեծ է կարեւորվում եւ ինչ-որ բան ավելացրե՞ց Ձեր կյանքում: - Ընդամենը հաճելի է այնքանով, որ գնահատվում ես: Ասեմ, որ ինչ-որ տեղ նույնիսկ բացասական (կասկածում եմ) ազդեցություն է ունենում, այսինքն՝ դասավորեցնում է ավելի լավ աշխատել, ստեղծագործել: - Ի՞նչն է Ձեր ստեղծագործական կյանքին զույգեր հաղորդում: - Այն ամենը, ինչ կա իմ օրացույցում, իմ կյանքում... ԵՐԳԸ, գոնե ինձ համար, կենդանի օրգանիզմ է, ընդ որում՝ մարդկային... ԵՐԳՆ էլ, մարդու նման, ունի իր հոգին եւ ոգին, սրամաքանությունն ու սրամաքությունը, շեղանկությունը, զույգերը... Բերականությունը եւ այլն: Եզրափակեմ. իմ երգերն ունեն իմ՝ դասակարգմանական մեթոդաբանություն, ներառյալ՝ զույգերը: - Ինչի՞ց եւ ումի՞ց եք ստանում ստեղծագործական ներշնչանք: - Դա բաներով զրեթե անհնար է համառոտ նկարագրել: Բոլոր դեղերում՝ ամենակարեւորը նյութի թեման է, խնդիրը, տեսիլ, իմա՝ բանաստեղծության ասելիքը, եւ ստեղծագործողը, իմ դեղում՝ երգահանը, ղեկավար է իր երաժշտությամբ անխաթար տեղ հասցնի այդ ասելիքը... - Իսկ ո՞վ է Ձեզ համար լավագույն ընկերը: - Ինձ համար ընկեր բանը մակդիր չունի... Լավ, վատ, ազնիվ, անազնիվ, անկեղծ, կեղծ եւ նման մակդիրներն ընկեր բանի համար չեն. կամ ընկեր է կամ ոչ... Գոնե ինձ համար ընկերը եղբորից բարձր հասկացություն է... Այնքան թեմանցանք եղբայրներ կան... Այսպիսի խոսք կա՝ «Ընկերությունը աչքի լույսի է նման, մի փոքր փոփոխ կարող է խաթարել շտապուկները»:

«ԻՐԱԿԱՆ ՈՒ ՓԱՅԼՈՒՅԻՆ ԳԵՂԱՐՎԵԱՏԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ...»

«Մոսկվիչ, իմ սեր» ֆիլմը Ֆրանսիայում

ցել Գրանդ Դիտի Սախալինի «Ալեխարիի ծայրը» միջազգային կինոփառատոնում, Սեասոտոլի «Ոսկե ոլոցագն» փառատոնի համանուն մրցանակին, Գոայի (Հնդկաստան) միջազգային կինոփառատոնի ժյուրիի հատուկ մրցանակին:

«Համոյի ու նրա կարմիր ավտոմեքանայի դժբախտությունը ցույց է տալիս աղետի մասշտաբները, որ բաժին է ընկել միլիոնավոր խորհրդային մարդկանց» (Ֆլորանս Երեմյան, «Նովելի դ'Արմենի»): «Արամ Շահբազյանի ֆիլմը մի քանի անգամ է՝ ոգեցնչված անկում աղբյուրի իրականությունից: Տեղ-տեղ մոտիկ դրամային կամ մեծանալով խորհրդային կարոտախոսին՝ այն օժտված է մի ըմբռնողությամբ, որը երբեք չի տեղափոխվում ներկայիս Հայաստանի դառնիկ իրականության մեջ» («Սիմանյուզ»): «Այս դրամատիկ կասկածաբեկությունը ցույց է տալիս հայ փախսականների

Հայ-ֆրանս-ռուսական համատեղ արտադրության այս կինոնկարի հերոսներն Ադրբեյջանից Հայաստան տեղափոխված անուսիններ են, որոնք կորսված են ոչ միայն նոր վայրում, այլև նոր ժամանակներում: Փախսականների հանդեպ անբարեհամբույր մթնոլորտում ծերուկ Համոն կառչում է իր վաղեմի չիրականացած երազանքից՝ ունենալ սեփական ավտոմեքանա, որն, իհարկե, «Մոսկվիչն» է, այն էլ՝ կարմիր գույնի... Բեմադրող Արամ Շահբազյանը մասնագիտական կրթությունն ստացել է Երևանի Կինոյի եւ թատրոնի դասական ինստիտուտում եւ Փարիզի «Լա Ֆեմիս» ազգային կինոդպրոցում: Հեղինակ է ռեժիսորական վավերագրական ֆիլմերի, որոնցից հասկալի է Մեծ եղեռնի ժամանակ հայ ժողովրդին մեծ օգնություն ցույց տված սկանդինավյան միսիոներոլիների մասին դասաճող «Փրկության փառք» լիամետրաժ փաստագրությունը (2015):

«Բեմադրիչը ճշմարտագիրտ է դասեր տալիս իսրայելի հանդեպ կարոտախոս զգացող Հայաստանի ֆաղափառ մարդու ցավը» (Նիկոլա Դիդիե, «Տելեռամ»): «Շահբազյանն իր ֆիլմի բոլոր գլխավոր հերոսներին վերաբերվում է զարմանալի ճշգրտությամբ եւ գրեթե ազգաբանական հայացքով... «Մոսկվիչ, իմ սեր» դասնում է երազների, համառություն, ցավի, ուրախության, սիրո, վերջապես՝ մարդկությանը բնորոշ բոլոր թեմաների մասին, սակայն՝ սոցիալական բարդ փոխդասավորվածության մեջ, եւ առաջարկում է քան խորը հայացք մարդկային վիճակի վրա: Պես է գնալ տեսնել այս ֆիլմը՝ թեկուզ միայն աղացուցելու, որ կարող եք ներկայացնել ներկայիս կինոնախագահական արտադրանքի մեծ մասից տարբեր մի բան եւ գտնել ձեր լսարանը» («Սի-մազ»): «Չափազանց թարմ եւ սթափ՝ հայ վավերագրողի այս առաջին խաղարկային ֆիլմը դասեր է տալիս կարոտախոս, որն առկա է իսրայելի մասին սարածներում... Ծիծաղի եւ թախծի աղբյուր այս վերադարձը, որով համակված է այս կասկածաբեկությունը, ներկայացնում է թատրոնի մի ամբողջական

սխուր իրականությունը: Այստեղ ակնհայտ է այն ողբերգական իրականացումը, որը մասին իսրայելի փախուցյալները սասնամյակներ շարունակ ամրել են՝ վերադառնալով յուրայինների մոտ: Հետեաբար, սա մի ֆիլմ է, որն օժտված է անհայտ փաստերի մասին դասաճելու արժեքով» («Լե ֆիլմ դյու սինեմա»): «Վավերագրական ֆիլմում Շահբազյանի ամուր փորձն անողայմատ օգնել է նրան մասնագետի իրական ու փայլուն գեղարվեստական դասաճություն, երբեմն ռոմանտիկ եւ հաճախ՝ հուզիչ, հարուստ երգերով եւ անգամ դարձնելով, որոնց հեմին սարոհման կերպով բավականին հակադիր է Համոյի կերպարը: Սցենարը, որը գրելու մասնակցել է մի քանի կարճամետրաժ ֆիլմի հեղինակ Լեոն Սինասյանը (այդ թվում՝ «Lux Eterna»-ն 1999-ին եւ «Դաւանաճուր»՝ 2011-ին), տղորված է մեթոդիկ լավ չափաբաժնով, սրագիկոմիկական դասաճություն, երբեմն վերջում՝ երկրորդական կերպարների դիմադրական ընդգրկմամբ, որոնք երբեմն բավականաչափ «կուսուրիցայական» են (Քրիստոֆ Շոպիլ, «Բեթ ֆիլմեմա»):

Միացյալ Նահանգների մասին (իմ արդեն 24 տարվա ընթացքում) ես երբեք վաճառ չեմ անել եւ էլի չեմ ասի: Պարզապես այնտեղ էլ կամ ել՝ քան լավ բաներ, ել՝ քան վատ բաներ... Ամեն լավով հանդերձ՝ Ամերիկան իմ երկիրը չէ: Ես այնտեղ հաճախ էի ասում՝ «Թեկուզ սնասեր, բայց սաներ չեմ դառնա այստեղ... իմ տունը իմ Հայրենիքն է, Հայաստանը»: Եվ 24 տարի ՍՄՆ-ում ամրելուց հետո վերադարձա իմ ՏՈՒՆ՝ ՀԱՅՍՏԱՆ... - Ո՞րն է ի՞նչ եք թողել այնտեղ՝ Լու Անջելեսում, որի համար ափսոսում եք: - Չեմ ուզում դասախոսել այդ հարցին, որովհետեւ ամբողջ ճշմարտությունն ասել չեմ կարող... Չափազանց անձնական է, իմ ճակատագրի վրին է, անդուհուրդ, որն առայժմ կամբռել հնարավոր չէ... Ձեր ասած «ափսոսել»-ն այն բանն է: - Գիտե՞մ, որ Ձեր ծավալած գործունեության համար տարբեր մրցանակների եք արժանացել. դա Ձեզ համար որքան մեծ է կարեւորվում եւ ինչ-որ բան ավելացրե՞ց Ձեր կյանքում: - Ընդամենը հաճելի է այնքանով, որ գնահատվում ես: Ասեմ, որ ինչ-որ տեղ նույնիսկ բացասական (կասկածում եմ) ազդեցություն է ունենում, այսինքն՝ դասավորեցնում է ավելի լավ աշխատել, ստեղծագործել: - Ի՞նչն է Ձեր ստեղծագործական կյանքին զույգեր հաղորդում: - Այն ամենը, ինչ կա իմ օրացույցում, իմ կյանքում... ԵՐԳԸ, գոնե ինձ համար, կենդանի օրգանիզմ է, ընդ որում՝ մարդկային... ԵՐԳՆ էլ, մարդու նման, ունի իր հոգին եւ ոգին, սրամաքանությունն ու սրամաքությունը, շեղանկությունը, զույգերը... Բերականությունը եւ այլն: Եզրափակեմ. իմ երգերն ունեն իմ՝ դասակարգմանական մեթոդաբանություն, ներառյալ՝ զույգերը: - Ինչի՞ց եւ ումի՞ց եք ստանում ստեղծագործական ներշնչանք: - Դա բաներով զրեթե անհնար է համառոտ նկարագրել: Բոլոր դեղերում՝ ամենակարեւորը նյութի թեման է, խնդիրը, տեսիլ, իմա՝ բանաստեղծության ասելիքը, եւ ստեղծագործողը, իմ դեղում՝ երգահանը, ղեկավար է իր երաժշտությամբ անխաթար տեղ հասցնի այդ ասելիքը... - Իսկ ո՞վ է Ձեզ համար լավագույն ընկերը: - Ինձ համար ընկեր բանը մակդիր չունի... Լավ, վատ, ազնիվ, անազնիվ, անկեղծ, կեղծ եւ նման մակդիրներն ընկեր բանի համար չեն. կամ ընկեր է կամ ոչ... Գոնե ինձ համար ընկերը եղբորից բարձր հասկացություն է... Այնքան թեմանցանք եղբայրներ կան... Այսպիսի խոսք կա՝ «Ընկերությունը աչքի լույսի է նման, մի փոքր փոփոխ կարող է խաթարել շտապուկները»:

Միացյալ Նահանգների մասին (իմ արդեն 24 տարվա ընթացքում) ես երբեք վաճառ չեմ անել եւ էլի չեմ ասի: Պարզապես այնտեղ էլ կամ ել՝ քան լավ բաներ, ել՝ քան վատ բաներ... Ամեն լավով հանդերձ՝ Ամերիկան իմ երկիրը չէ: Ես այնտեղ հաճախ էի ասում՝ «Թեկուզ սնասեր, բայց սաներ չեմ դառնա այստեղ... իմ տունը իմ Հայրենիքն է, Հայաստանը»: Եվ 24 տարի ՍՄՆ-ում ամրելուց հետո վերադարձա իմ ՏՈՒՆ՝ ՀԱՅՍՏԱՆ... - Ո՞րն է ի՞նչ եք թողել այնտեղ՝ Լու Անջելեսում, որի համար ափսոսում եք: - Չեմ ուզում դասախոսել այդ հարցին, որովհետեւ ամբողջ ճշմարտությունն ասել չեմ կարող... Չափազանց անձնական է, իմ ճակատագրի վրին է, անդուհուրդ, որն առայժմ կամբռել հնարավոր չէ... Ձեր ասած «ափսոսել»-ն այն բանն է: - Գիտե՞մ, որ Ձեր ծավալած գործունեության համար տարբեր մրցանակների եք արժանացել. դա Ձեզ համար որքան մեծ է կարեւորվում եւ ինչ-որ բան ավելացրե՞ց Ձեր կյանքում: - Ընդամենը հաճելի է այնքանով, որ գնահատվում ես: Ասեմ, որ ինչ-որ տեղ նույնիսկ բացասական (կասկածում եմ) ազդեցություն է ունենում, այսինքն՝ դասավորեցնում է ավելի լավ աշխատել, ստեղծագործել: - Ի՞նչն է Ձեր ստեղծագործական կյանքին զույգեր հաղորդում: - Այն ամենը, ինչ կա իմ օրացույցում, իմ կյանքում... ԵՐԳԸ, գոնե ինձ համար, կենդանի օրգանիզմ է, ընդ որում՝ մարդկային... ԵՐԳՆ էլ, մարդու նման, ունի իր հոգին եւ ոգին, սրամաքանությունն ու սրամաքությունը, շեղանկությունը, զույգերը... Բերականությունը եւ այլն: Եզրափակեմ. իմ երգերն ունեն իմ՝ դասակարգմանական մեթոդաբանություն, ներառյալ՝ զույգերը: - Ինչի՞ց եւ ումի՞ց եք ստանում ստեղծագործական ներշնչանք: - Դա բաներով զրեթե անհնար է համառոտ նկարագրել: Բոլոր դեղերում՝ ամենակարեւորը նյութի թեման է, խնդիրը, տեսիլ, իմա՝ բանաստեղծության ասելիքը, եւ ստեղծագործողը, իմ դեղում՝ երգահանը, ղեկավար է իր երաժշտությամբ անխաթար տեղ հասցնի այդ ասելիքը... - Իսկ ո՞վ է Ձեզ համար լավագույն ընկերը: - Ինձ համար ընկեր բանը մակդիր չունի... Լավ, վատ, ազնիվ, անազնիվ, անկեղծ, կեղծ եւ նման մակդիրներն ընկեր բանի համար չեն. կամ ընկեր է կամ ոչ... Գոնե ինձ համար ընկերը եղբորից բարձր հասկացություն է... Այնքան թեմանցանք եղբայրներ կան... Այսպիսի խոսք կա՝ «Ընկերությունը աչքի լույսի է նման, մի փոքր փոփոխ կարող է խաթարել շտապուկները»:

Միացյալ Նահանգների մասին (իմ արդեն 24 տարվա ընթացքում) ես երբեք վաճառ չեմ անել եւ էլի չեմ ասի: Պարզապես այնտեղ էլ կամ ել՝ քան լավ բաներ, ել՝ քան վատ բաներ... Ամեն լավով հանդերձ՝ Ամերիկան իմ երկիրը չէ: Ես այնտեղ հաճախ էի ասում՝ «Թեկուզ սնասեր, բայց սաներ չեմ դառնա այստեղ... իմ տունը իմ Հայրենիքն է, Հայաստանը»: Եվ 24 տարի ՍՄՆ-ում ամրելուց հետո վերադարձա իմ ՏՈՒՆ՝ ՀԱՅՍՏԱՆ... - Ո՞րն է ի՞նչ եք թողել այնտեղ՝ Լու Անջելեսում, որի համար ափսոսում եք: - Չեմ ուզում դասախոսել այդ հարցին, որովհետեւ ամբողջ ճշմարտությունն ասել չեմ կարող... Չափազանց անձնական է, իմ ճակատագրի վրին է, անդուհուրդ, որն առայժմ կամբռել հնարավոր չէ... Ձեր ասած «ափսոսել»-ն այն բանն է: - Գիտե՞մ, որ Ձեր ծավալած գործունեության համար տարբեր մրցանակների եք արժանացել. դա Ձեզ համար որքան մեծ է կարեւորվում եւ ինչ-որ բան ավելացրե՞ց Ձեր կյանքում: - Ընդամենը հաճելի է այնքանով, որ գնահատվում ես: Ասեմ, որ ինչ-որ տեղ նույնիսկ բացասական (կասկածում եմ) ազդեցություն է ունենում, այսինքն՝ դասավորեցնում է ավելի լավ աշխատել, ստեղծագործել: - Ի՞նչն է Ձեր ստեղծագործական կյանքին զույգեր հաղորդում: - Այն ամենը, ինչ կա իմ օրացույցում, իմ կյանքում... ԵՐԳԸ, գոնե ինձ համար, կենդանի օրգանիզմ է, ընդ որում՝ մարդկային... ԵՐԳՆ էլ, մարդու նման, ունի իր հոգին եւ ոգին, սրամաքանությունն ու սրամաքությունը, շեղանկությունը, զույգերը... Բերականությունը եւ այլն: Եզրափակեմ. իմ երգերն ունեն իմ՝ դասակարգմանական մեթոդաբանություն, ներառյալ՝ զույգերը: - Ինչի՞ց եւ ումի՞ց եք ստանում ստեղծագործական ներշնչանք: - Դա բաներով զրեթե անհնար է համառոտ նկարագրել: Բոլոր դեղերում՝ ամենակարեւորը նյութի թեման է, խնդիրը, տեսիլ, իմա՝ բանաստեղծության ասելիքը, եւ ստեղծագործողը, իմ դեղում՝ երգահանը, ղեկավար է իր երաժշտությամբ անխաթար տեղ հասցնի այդ ասելիքը... - Իսկ ո՞վ է Ձեզ համար լավագույն ընկերը: - Ինձ համար ընկեր բանը մակդիր չունի... Լավ, վատ, ազնիվ, անազնիվ, անկեղծ, կեղծ եւ նման մակդիրներն ընկեր բանի համար չեն. կամ ընկեր է կամ ոչ... Գոնե ինձ համար ընկերը եղբորից բարձր հասկացություն է... Այնքան թեմանցանք եղբայրներ կան... Այսպիսի խոսք կա՝ «Ընկերությունը աչքի լույսի է նման, մի փոքր փոփոխ կարող է խաթարել շտապուկները»:

Միացյալ Նահանգների մասին (իմ արդեն 24 տարվա ընթացքում) ես երբեք վաճառ չեմ անել եւ էլի չեմ ասի: Պարզապես այնտեղ էլ կամ ել՝ քան լավ բաներ, ել՝ քան վատ բաներ... Ամեն լավով հանդերձ՝ Ամերիկան իմ երկիրը չէ: Ես այնտեղ հաճախ էի ասում՝ «Թեկուզ սնասեր, բայց սաներ չեմ դառնա այստեղ... իմ տունը իմ Հայրենիքն է, Հայաստանը»: Եվ 24 տարի ՍՄՆ-ում ամրելուց հետո վերադարձա իմ ՏՈՒՆ՝ ՀԱՅՍՏԱՆ... - Ո՞րն է ի՞նչ եք թողել այնտեղ՝ Լու Անջելեսում, որի համար ափսոսում եք: - Չեմ ուզում դասախոսել այդ հարցին, որովհետեւ ամբողջ ճշմարտությունն ասել չեմ կարող... Չափազանց անձնական է, իմ ճակատագրի վրին է, անդուհուրդ, որն առայժմ կամբռել հնարավոր չէ... Ձեր ասած «ափսոսել»-ն այն բանն է: - Գիտե՞մ, որ Ձեր ծավալած գործունեության համար տարբեր մրցանակների եք արժանացել. դա Ձեզ համար որքան մեծ է կարեւորվում եւ ինչ-որ բան ավելացրե՞ց Ձեր կյանքում: - Ընդամենը հաճելի է այնքանով, որ գնահատվում ես: Ասեմ, որ ինչ-որ տեղ նույնիսկ բացասական (կասկածում եմ) ազդեցություն է ունենում, այսինքն՝ դասավորեցնում է ավելի լավ աշխատել, ստեղծագործել: - Ի՞նչն է Ձեր ստեղծագործական կյանքին զույգեր հաղորդում: - Այն ամենը, ինչ կա իմ օրացույցում, իմ կյանքում... ԵՐԳԸ, գոնե ինձ համար, կենդանի օրգանիզմ է, ընդ որում՝ մարդկային... ԵՐԳՆ էլ, մարդու նման, ունի իր հոգին եւ ոգին, սրամաքանությունն ու սրամաքությունը, շեղանկությունը, զույգերը... Բերականությունը եւ այլն: Եզրափակեմ. իմ երգերն ունեն իմ՝ դասակարգմանական մեթոդաբանություն, ներառյալ՝ զույգերը: - Ինչի՞ց եւ ումի՞ց եք ստանում ստեղծագործական ներշնչանք: - Դա բաներով զրեթե անհնար է համառոտ նկարագրել: Բոլոր դեղերում՝ ամենակարեւորը նյութի թեման է, խնդիրը, տեսիլ, իմա՝ բանաստեղծության ասելիքը, եւ ստեղծագործողը, իմ դեղում՝ երգահանը, ղեկավար է իր երաժշտությամբ անխաթար տեղ հասցնի այդ ասելիքը... - Իսկ ո՞վ է Ձեզ համար լավագույն ընկերը: - Ինձ համար ընկեր բանը մակդիր չունի... Լավ, վատ, ազնիվ, անազնիվ, անկեղծ, կեղծ եւ նման մակդիրներն ընկեր բանի համար չեն. կամ ընկեր է կամ ոչ... Գոնե ինձ համար ընկերը եղբորից բարձր հասկացություն է... Այնքան թեմանցանք եղբայրներ կան... Այսպիսի խոսք կա՝ «Ընկերությունը աչքի լույսի է նման, մի փոքր փոփոխ կարող է խաթարել շտապուկները»:

Միացյալ Նահանգների մասին (իմ արդեն 24 տարվա ընթացքում) ես երբեք վաճառ չեմ անել եւ էլի չեմ ասի: Պարզապես այնտեղ էլ կամ ել՝ քան լավ բաներ, ել՝ քան վատ բաներ... Ամեն լավով հանդերձ՝ Ամերիկան իմ երկիրը չէ: Ես այնտեղ հաճախ էի ասում՝ «Թեկուզ սնասեր, բայց սաներ չեմ դառնա այստեղ... իմ տունը իմ Հայրենիքն է, Հայաստանը»: Եվ 24 տարի ՍՄՆ-ում ամրելուց հետո վերադարձա իմ ՏՈՒՆ՝ ՀԱՅՍՏԱՆ... - Ո՞րն է ի՞նչ եք թողել այնտեղ՝ Լու Անջելեսում, որի համար ափսոսում եք: - Չեմ ուզում դասախոսել այդ հարցին, որովհետեւ ամբողջ ճշմարտությունն ասել չեմ կարող... Չափազանց անձնական է, իմ ճակատագրի վրին է, անդուհուրդ, որն առայժմ կամբռել հնարավոր չէ... Ձեր ասած «ափսոսել»-ն այն բանն է: - Գիտե՞մ, որ Ձեր ծավալած գործունեության համար տարբեր մրցանակների եք արժանացել. դա Ձեզ համար որքան մեծ է կարեւորվում եւ ինչ-որ բան ավելացրե՞ց Ձեր կյանքում: - Ընդամենը հաճելի է այնքանով, որ գնահատվում ես: Ասեմ, որ ինչ-որ տեղ նույնիսկ բացասական (կասկածում եմ) ազդեցություն է ունենում, այսինքն՝ դասավորեցնում է ավելի լավ աշխատել, ստեղծագործել: - Ի՞նչն է Ձեր ստեղծագործական կյանքին զույգեր հաղորդում: - Այ

